

HONORÉ BALZAC

KESKI-IKÄINEN
NAINEN

Honoré Balzac
Keski-ikäinen nainen

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=24176964

Keski-ikäinen nainen:

Содержание

I	4
Конец ознакомительного фрагмента.	69

Honoré de Balzac

Keski-ikäinen nainen

I

Oli eräs sunnuntai huhtikuun alussa v. 1813. Aamu lupasi yhden niistä kauniista päivistä, jolloin pariisilaiset ensi kerran vuodessa näkevät katunsa puhtaina ja taivaansa pilvistä vapaana. Vähää ennen kello kahtatoista kiitivät komeat ajovaunut kahden tulisen hevosen vetäminä Rivolin kadulle Castiglianen kadulta ja pysähtyivät toisten ajoneuvojen taakse, jotka pitkässä jonossa seisoivat äsken avatun kalleriportin edessä keskellä Feuillantien pengermää. Näiden keveiden ajoneuvojen ajajana oli muuan sairaalloisen ja huolestuneen näköinen mies; harmaa tukka peitti niukasti hänen kellertävän päälakensa ja teki hänet vanhemman näköiseksi kuin hän todella oli. Hän heitti ohjokset palvelijalle, joka ratsasti vaunun perässä, astui alas ja otti käsivarsillensa nuoren, sievän tytön, jonka kauneus veti kaikkien pengermällä kävelijöiden huomion puoleensa. Pikku neiti antoi aivan tyynesti ottaa itseänsä vyötäisiltä seisoessaan vaunun laidalla, pani kätensä seuraajansa kaulaan ja tämä nosti hänet alas jalkakäytävälle rypistämättä hänen viheriäisen ripsihameensa koristeita. Rakastaja ei olisi voinut olla huomaavaisempi. Hän oli varmaankin tytön isä. Kiittämättä häntä tarttui tyttö

tuttavallisesti hänen käsipuoleensa vetäen hänet kiirehtien mukanansa puistoon. Vanha isä näki kuinka ihastunein katsein pari nuorta miestä katselivat hänen tytärtään ja surullinen ilme, joka tavallisesti kuvastui hänen kasvoillaan, hävisi hetkeksi. Vaikka hän jo kauvan sitten oli saavuttanut sen iän, jolloin miesten tulisi luopua turhamaisuuden tuottamista petollisista nautinnoista, hymyili hän.

"Ihmiset luulevat, että sinä olet vaimoni", kuiskasi hän nuorelle tytölle. Hän oikaisihe suoraksi ja käveli niin hitaasti, että se saattoi tytön epätoivoon.

Näytti siltä kuin olisi hän keikaillut tyttärensä tähden. Hän näytti nauttivan enemmän kuin tyttö niistä uteliaista katseista, joita ohikulkevat heittivät hänen pieniin, ruskeitten lastinkikenkien peittämiin jalkoihinsa, hänen miellyttävään vartaloonsa tuossa viheriäisessä hameessa valkeasta harvasta kankaasta tehtyine hihoineen ja kauluksineen ja hänen sievään kaulaansa, jota pieni koruommeltu kaulus ei täydellisesti peittänyt. Hänen kävellessään kohosi hame toisinaan, niin että kenkien yläpuolella saattoi nähdä hänen hienot, hyvin muodostuneet säärensä rei'ikkäissä silkkisukissa. Useampi kuin yksi kävelijöistä kääntyikin, kulettuaan tämän parin ohi, ympäri ihailakseen tahi saadakseen vielä kerran nähdä nämä nuoret kasvot, joiden ympärillä ruskeat kutrit leikkivät ja joiden valkea, heleä hipiä tuli vielä kauniimmaksi hänen komean viittansa ruusunvärisen vuorin heijastuksesta, ja hänen vilkkaudestaan ja kärsimättömyydestään. Lempeä veitikkamaisuus loisti hänen

kauniista mustista mantelimuotoisista silmistään kaarevine kulmakarvoineen ja pitkine silmäripsineen. Eloisuus ja nuoruus rikkauksineen kuvastui näissä pienissä kasvoissa omavaltaisine ilmeineen ja tässä vartalossa, joka oli niin solakka huolimatta siitä, että siihen aikaan vyö oli sidottu korkealle rinnan alle. Välinpitämättömänä kaikesta häntä ympäröivästä ihailusta katseli nuori tyttö levottomin silmäyksin Tuillerin linnaa, joka näytti olevan hänen kiireisen kulkunsa päämaali. Kello oli neljännestä vailla kaksitoista. Huolimatta näin varhaisesta ajasta näkyi useita vallasnaisia, kaikki komeissa puvuissa, palaavan takaisin linnasta harmistuneesti kääntäen päätään, juurikuin olisivat katuneet myöhäistä tuloaan, jonka takia eivät päässeet nauttimaan jotain, jota olivat tahtoneet nähdä. Muutamat tyytymättömät lauseet, jotka pääsivät näiltä pettyneiltä ja jotka tämä tuntematon kaunotar sivumennen kuuli, näkyivät mitä suurimmassa määrässä huolestuttavan häntä. Vanha herra tarkkasi enemmän uteliaasti kuin ivallisesti niitä kärsimättömyyden merkkejä, jotka ilmenivät hänen seuralaisensa kauniilla kasvoilla ja katseli häntä sellaisella mielenkiinnolla, että siinä varmaan täytyi piillä jonkun verran isällistä levottomuutta.

Tämä päivä oli kolmastoista sunnuntai v. 1813. Kaksi päivää myöhemmin lähti Napoleon sille monivaiheiselle retkelle, jonka kestäessä hänen piti kadottaa toisensa jälkeen Bessières ja Durac, voittaa muistettavat tappelut Lützenin ja Bautzenin luona, nähdä Itävallan, Saksen'in, Bayerin ja Bernadotte'n pettävän itseään ja

taistella kauheassa tappelussa Leipzigin luona. Suuremminen paraati, joka oli pidettävä keisarin käskystä, oli viimeinen niistä, jotka niin kauvan olivat herättäneet sekä pariisilaisten että ulkomaalaisten ihailua. Vanhan kaartin piti viimeisen kerran suorittaa niitä taitavia manöövereitä, joiden komeus ja loisto toisinaan ihmetyttivät yksin sitä jättiläistäkin, joka silloin valmistautui taisteluun Eurooppaa vastaan. Surullinen mieliala vallitsi siinä uteliaassa ja loistavassa joukossa, joka oli kokoontunut Tuillerieihin. Kaikki näkyivät aavistavan, mitä oli tapahtuva, ja kenties he myöskin tunsivat tulevansa muistelmissaan useamman kuin yhden kerran herättämään uudestaan eloon tämän näyn, kun se aika oli tullut, jolloin tämä Ranskan sankariaika saisi sen satukimalluksen mikä sillä nykyään on.

"Käy nopeammin, isä!" sanoi nuori tyttö itsevaltainen ilme kasvoillaan ja veti mukaansa vanhaa herraa. "Kuulen rumpujen pärisevän."

"Sotaväki tulee Tuillerieihin", vastasi hän.

"Taikka lähtee pois ... kaikki ihmisethän palaavat kotiin!" sanoi tyttö lapsellisesti harmistuneena, seikka, joka sai hänen isänsä hymyilemään.

"Paraati ei ala ennen kello puolta yhtä", sanoi isä, kiirehtien innostuneen tyttärensä jälessä.

Kun näki, millä tavalla nuori tyttö liikutti oikeata käsivarttansa, olisi voinut luulla hänen käyttävän sitä apuna juostakseen. Hänen pieni hienon sormikkaan peittämä kätensä

rypisti kärsimättömästi nenäliinaa muistuttaen airoa veneessä, joka halkaisee aaltoja. Vanha herra hymyili toisinaan, mutta toisinaan synkistyivät hänen kuivettuneet piirteensä surullisesta ilmeestä. Hänen rakkautensa kaunista tytärtään kohtaan oli nyt hänen ilonaan, mutta se sai hänet pelkäämään tulevaisuutta. Oli kuin olisi hän ajatellut: "nyt hän on onnellinen mutta kuka tietää, tuleeko hän aina olemaan se?" Sillä vanhoilla ihmisillä on se heikkous, että he rasittavat nuorten tulevaisuutta omilla huolillaan. Kun isä ja tytär saapuivat paviljongin pylvässaliin, paviljongin, jonka huipussa kolmivärinen lippu liehui ja jonka kautta kävelijät tulivat ja menivät Tuillerien puistoon ja Carrousel-kentälle, huusivat vahdit varmalla äänellä:

"Kukaan ei enää saa tulla sisään."

Nuori tyttö kohottautui varpailleen ja hänen onnistui nähdä joukko hienosti puettuja naisia, jotka molemmin puolin ympäröivät vanhaa marmorikaariporttia, josta keisarin piti tulla.

"Näethän nyt isä, että tulimme liian myöhään!"

Hänen huolestunut ilmeensä osoitti, kuinka tärkeänä hän piti sitä, että saisi olla mukana katselmuksessa.

"No, mennään sitten, Julia! Sinähän et pidä väkitungoksessa seisoskelemisesta."

"Ei, pysähtykäämme, isä! Voin joka tapauksessa nähdä keisarin täältä. Jos hän tulee tapetuksi sodassa, niin enhän minä ole ikinä nähnyt häntä."

Isä säpsähti kuullessaan nämä itsekkäät sanat; hän huomasi tyttärensä äänestä, että tämä oli itkemäisillään; hän katsoi

hüntä ja luuli näkevänsä hänen alas luotujen silmäluomiensa alla pari kyyneltä, joiden syynä ei ollut niin paljon harmi kuin ne ensimmäiset surut, joiden salaisuutta vanhan isän ei ole vaikea arvata. Äkkiä punastui Julia ja päästi huudahduksen, jonka merkitystä vahdit yhtä vähän kuin hänen isänsäkään ymmärsivät. Muuan upseeri, joka tuli pihasta portaita kohden, kääntyi äkkiä ympäri kuullessaan huudahduksen, riensi puiston kaariportille, tunsi nuoren tytön, jonka hetkiseksi peittivät näkyvistä krenatöörien korkeat karvalakit, ja peruutti heti häntä ja isäänsä varten käskyn, jonka itse äsken oli antanut. Välittämättä siitä tyytymättömyydestä, jota kaariporttia saartava komea väkijoukko osoitti, veti hän lempeästi ihastuneen nuoren tytön luoksensa.

"Nyt minä ymmärrän, miksi hän oli niin vihainen ja niin kiihkeä, koska sinä olit täällä päivystäjänä", sanoi vanha herra upseerille samalla kertaa vakavasti ja leikillisesti.

"Herra herttua", vastasi nuori mies, "jos tahdotte saada hyvän paikan, niin älkäämme jutelko. Keisari ei pidä odottamisesta ja minä olen saanut suurmarsalkalta käskyn mennä ilmoittamaan hänelle."

Puhuessaan oli hän jonkunmoisella tuttavallisuudella tarttunut Julian käsivarteen ja vei hänet nopeasti mukanaan Carrousel-kentälle. Suureksi ihmeekseen näki Julia suunnattoman väkijoukon tunkeilevan palatsin harmaiden muurien ja ketjuilla aidattujen nelikulmaisten hiekkakenttien välillä keskellä Tuillerin pihaa. Sotamiehillä, jotka olivat asetetut

pitämään tietä vapaana keisarille ja tämän esikunnalle, oli täysi työ pysytelläidä niin, ettei tämä väkijoukko, joka tunkeili ja surisi kuin mehiläisparvi, työntäisi heitä syrjään.

"Onko se hyvin kaunista?" kysyi Julia hymyillen.

"Varokaa!" huusi äkkiä upseeri, otti Juliaa vyötäisiltä, nosti hänet voimakkaasti ja reippaasti ylös ja saattoi hänet syrjään muutaman pylvään luo.

Ellei hän olisi niin kiivaasti vetänyt syrjään pientä uteliasta sukulaistaan, olisi tämä voinut joutua sen valkean, viheriäisellä ja kullalla kirjaillulla satulalla varustetun hevosen jalkoihin, jota Napoleonin mamelukki talutti ohjaksista aivan kaariportin alla kymmenen askelta kaikkien niiden hevosten jälestä, jotka odottivat keisarin seurueeseen kuuluvia korkea-arvoisia upseereita. Nuori mies valmisti paikan isälle ja tyttärelle kauaksi oikealle väkijoukon etupuolelle ja antoi merkin kahdelle vanhalle krenatöörille että nämä suojelisivat heitä kummankin puolin. Kun upseeri tuli takaisin palatsille, olivat Julian kasvot saaneet takaisin iloisen ja onnellisen ilmeen sen lyhyen säikähdyksen perästä, joka oli kuvastunut niissä silloin kun tuo valkea hevonen oli hypännyt; hän oli salaisesti puristanut upseerin kättä joko kiittääkseen tätä hänelle äsken osoittamastaan pienestä palveluksesta tahi sanoakseen hänelle: "oletteko nyt vihdoinkin täällä!" Hän taivutti myös lempeästi päätään vastaukseksi siihen kunnioittavaan kumarrukseen, jonka upseeri teki hänelle ja hänen isälleen ennenkuin riensi pois. Vanha herra, joka näytti tahallaan jättäneen molemmat nuoret yksin, säilytti vakavan

ilmeensä ja pysyttelihe vähän tyttärensä takana, mutta hän piti häntä salaa silmällä sill'aikaa kun oli olevinansa kokonaan kiintynyt Carroussel-kentän tarjoomaan komeaan näkyyn. Kun Julia katsoi isäänsä niinkuin koulupoika, joka pelkää opettajaansa, vastasi tämä hänelle iloisesti ja hyvänsuovasti hymyillen; mutta hänen terävä katseensa oli seurannut upseeria aina kaariportille asti eikä mikään tästä lyhyestä kohtauksesta ollut jäänyt häneltä huomaamatta.

"Kuinka tämä on kaunista!" sanoi Julia hiljaan puristaen isänsä kättä.

Carroussel-kentän tällä hetkellä tarjooma ihana ja komea näky houkutteli saman huudahduksen tuhansilta katsojilta, jotka kaikki tuijottivat siihen ihailevin silmäyksin. Toinen ihmisrivi, yhtä taaja kuin se, jossa isä ja nuori tyttö olivat, täytti yhdensuuntaisesti palatsin kanssa sen kapean kivillä lasketun paikan, joka ulottuu pitkin Carrousel-kentän viereistä aitausta. Naisten erilaiset puvut piirsivät jonkinmoisen kehän sen suunnattoman, pitkulaisen nelikulmion ympäri, jonka Tuilleriain rakennukset ja tämä aitaus, silloin vastarakennettu, muodostavat. Vanha kaartinrykmentti, jonka oli määrä esiintyä katselmuksessa, täytti tämän suuren nelikulmion muodostaen vastapäätä palatsia vaikuttavia sinisiä, kymmenrivisiä jonoja. Aitauksen toisella puolella ja Carrousel-kentällä seisoivat yhdensuuntaisissa riveissä useita jalkaväki- ja ratsuväkirykmenttejä valmiina marssimaan sen riemuportin alitse, joka koristaa kallerin keskustaa, ja jonka

huipussa siihen aikaan nähtiin komeita venetsialaisia hevosia. Rykmenttisoittokunta oli sijoitettu alemmaksi Louvren kallerin viereen ja peittivät sen näkyvistä päivystävät puolalaiset keihäsmiehet. Suuri osa hiekoitettua nelikulmiota oli tyhjä kuin arena, valmistettuna näiden äänettömien joukkojen manöövereitä varten, näitä joukkoja varten, jotka seisoivat siinä järjestettyinä sotataidon sopusuhtaisten lakien mukaan ja joiden kymmenestä tuhannesta pistimestä auringonsäteet salamoina heiaustuivat. Tuuli leikki sotilaitten sulissa ja pani ne lainehtimaan kuin puut metsässä kovan viiman taivuttamina. Nämä vanhat joukot seisoivat siinä loistavina ja mykkinä välkkyen tuhansin värein erilaisissa virkapuvuissaan, aseissaan, koristuksissaan ja nauhoissaan. Tämä suunnaton taulu, joka oli pienoiskuva taistelutantereesta ennen tappelua, tarjosi runollisen näyn kaikkine ympäristöineen ja omituisine tarpeineen taustanaan majesteetillinen rakennus, jonka liikkumattomuus näytti olevan esikuvana johtajille ja sotamiehille. Katsojat joutuivat tahtomattaan vertailemaan näitä ihmismuureja ja kivimuureja keskenään. Kevätaurinko valaisi runsaasti sekä äsken rakennettuja valkoisia muureja että vuosisatoja vanhoja, se paistoi täydeltä terältä näille lukemattomille ahavoittuneille kasvoille, jotka kaikki kertoivat kestettyjen vaarojen historiaa ja jotka vakavina odottivat vasta tulevia. Kunkin rykmentin överstit olivat ainoat, jotka kulkivat edestakaisin näiden sankarien muodostamien rintamain edessä. Ja sitten näitten joukkojen takana, jotka välkkyivät hopeasta, taivaansinisestä, purppurasta

ja kullasta, saattoi nähdä kolmivärisiä standaarilippuja, keihäisiin kiinnitettyinä, ja kuuden väsymättömän puolalaisen ratsumiehen kantamina, jotka niinkuin pellon vieressä olevaa laumaa paimentavat koirat, lakkaamatta lensivät sotaväen ja väkijoukon väliä estääkseen viimeainittua tunkeutumasta sen kapean kaistaleen yli, joka sille oli määrätty keisarillisen kallerin vierestä. Elleivät nämä miehet olisi liikkuneet, olisi voinut luulla olevansa prinsessa Ruususen nukkuvassa linnassa. Kevätuuli, joka liehutti krenatöörien pitkäkarvaisia karvalakkeja, osoitti paraiten miten liikkumattomina nämä sotilaat seisoivat, ja väkijoukon surina teki heidän äänettömyytensä vielä huomattavammaksi. Ainoastaan joskus kuului symbaalin kilisevä ääni tahi lyönti, joka erehdyksessä sattui bassorumpuun ja jota keisarillisen palatsin synnyttämä kaiku toisti muistuttaen kaukaisia ukkosenjyrähdyksiä rajuilman edellä. Kuvaamaton innostus vallitsi tässä odottavassa joukossa. Ranskan piti sanoa hyvästit Napoleonille ennenkuin hän lähti retkelle, jonka vaarat vähäpätöisinkin kansalainen saattoi arvata. Kysymys oli silloin Ranskan vallan olemassaolosta. Tämä ajatus näytti sytyttävän sekä kansalaisia että sotilaita, jotka kaikki yhtä äänettöminä seisoivat tiheään sullottuina tässä aidatussa paikassa, jonka yllä Napoleonin kotka ja henki liitelivät. Useiden läsnäolevien ja sotilaitten välillä vaihdettiin jäähyväissanoja, he sanoivat toisilleen hyvästit kenties ijäksi; mutta kaikista sydämistä, niistäkin, jotka olivat enimmin vihamielisiä keisaria vastaan, kohosi taivaaseen lämpimiä toivomuksia isänmaan kunnian

puolesta. Nekin miehet, jotka olivat enimmin väsyneitä Ranskan ja Europan väliseen taisteluun, olivat kaikki luopuneet vihastaan astuessaan riemuportin alitse, sillä he ymmärsivät, että vaaran hetkellä Napoleon oli koko Ranska. Linnankello löi puolta yhtä. Samassa taukosi väkijoukosta kuulunut surina ja hiljaisuus tuli niin syväksi, että olisi saattanut kuulla lapsen puhuvan. Vanha herra ja hänen tyttärensä, jotka näkyivät elävän ainoastaan silmin, saattoivat erottaa kannuksien kilinää ja miekkojen kalsketta, jotka kaikuivat linnan pylväiköstä.

Pieni mies, jotenkin lihava, puettu viheriäiseen virkapukuun, valkeisiin housuihin ja ratsusaappaisiin, näyttäytyi äkkiä. Päässä oli hänellä kolmikulmainen hattu, joka näytti vaikuttavan yhtä lumoavasti kuin mies itse. Kunnialegionan leveä, punainen nauha koristi hänen rintaansa; hänellä oli pieni miekka sivullaan. Miestä katsottiin kaikilta tahoilta samalla kertaa. Rummut alkoivat heti päristä, molemmat soittokunnat alkoivat soittaa erästä sotaisaa säveltä, johon kaikki soittokoneet yhtyivät hienoimmasta huilusta aina mahtavaan bassorumpuun saakka. Tästä sotaisesta kehoituksesta syttyivät kaikki sydämet, liput liehuivat, sotamiehet tekivät kunniata kivääreillä säännöllisesti ja yht'aikaa, joka kaikki sai pyssyt ensimmäisestä viimeiseen riviin Carrousel-torilla liikahtamaan. Komentosanat lensivät kuin kaiku rivistä riviin. Innostunut väkijoukko kajahutti huudon: "eläköön keisari!" Vavistus kävi läpi väkijoukon, kaikki liikkui, kaikki huojui. Napoleon oli noussut hevosen selkään. Tämä antoi jälleen elämän mykille joukoille, äänen

soittokoneille, lennon kotkille ja lipuille ja ilmeen kaikille kasvoille. Yksin tämän vanhan palatsin korkeiden kallerien muuritkin näyttivät huutavan: "eläköön keisari!" Se ei ollut inhimillistä, se oli jotain loihduttua, ikuisen mahdin kuva, tahi vielä paremmin ohimenevä kuva tästä niin ohimenevästä vallasta. Mies, jonka ympärillä oli niin paljon rakkautta, ihastusta, uskollisuutta, onnentoivotuksia, mies, jonka tähden aurinko oli ajanut pois pilvet taivaalta, istui hevosensa selässä kolme askelta siitä pienestä eskadroonasta, joka seurasi häntä, suurmarsalkka vasemmalla sivullaan ja päivystävä marsalkka oikealla. Huolimatta kaikesta siitä liikunnasta, jota hän herätti, ei yksikään piirre hänen kasvoissaan näyttänyt muuttuvan.

"Niin, tietysti Vagramilla keskellä tulta, Moskovassa kaikkien kuolleitten seassa, hän on aina tyyni, hän!"

Tämän vastauksen moniin hänelle tehtyihin kysymyksiin antoi se krenatööri, joka seisoj nuoren tytön vieressä. Julia vaipui hetkeksi kokonaan näiden kasvojen tarkastamiseen, joiden tyyneys todisti niin suurta oman valtansa tuntemista. Keisari huomasi neiti Chatillonnet'in, kumartui Ducre'en päin ja sanoi pari sanaa, jotka saivat suurmarsalkan hymyilemään. Manööverit alkoivat. Jos nuori tyttö tähän asti oli jakanut huomiotansa Napoleonin liikkumattomien kasvojen ja osastojen sinisten, viheriäisten ja punaisten rivien välillä, niin kiintyi hän nyt, sen sijaan että olisi katsellut vanhojen sotilaitten nopeita ja säännöllisiä liikkeitä, melkein kokonaan erääseen nuoreen upseeriin, joka ratsasti liikkuvien rivien välissä ja

lakkaamatta palasi sen ryhmän luo, jonka etunenässä loisti yksinkertaisesti puettu Napoleon. Tällä upseerilla oli komea musta ratsu ja hänet saattoi erottaa kirjavasta väkijoukosta siitä taivaansinisestä virkapuvusta, jota keisarin käskyläisupseerit tavallisesti kantoivat. Hänen koristeensa kimaltelivat auringon valossa niin vilkkaasti, että katsojain täytyi verrata häntä virvatuleen, näkyväiseen sieluun, jonka keisari oli pannut elähyttämään ja johtamaan näitä pataljoonia, joiden aseet leiskuivat tulta, kun ne yhdestä hänen silmiensä merkistä hajaantuivat, kokoontuivat, huojuivat kuin laineet virran pyörteessä tahi liikkuivat hänen edessään niinkuin ne pitkät, suorat ja korkeat aallot, joita vihastunut valtameri heitti hänen rantojaan vastaan.

Kun manööverit loppuivat, tuli käskyläisupseeri ratsastaen ohjaketset höllänä ja pysähtyi keisarin eteen odottaen hänen käskyjensä. Sillä hetkellä oli hän kahdenkymmenen askeleen päässä Juliasta vastapäätä keisarillista ryhmää asennossa, joka jotenkin paljon muistutti kenraali Rappin asentoa Gerardin taulussa "Austerlitzin tappelu". Nuorella tytöllä oli hyvä tilaisuus ihailia rakastettuansa koko hänen sotilaallisessa kauneudessaan. Översti Viktor d'Aiglemont ei ollut täyttä kolmeakymmentä vuotta vanha, oli pitkä, hyvin muodostunut ja solakka. Hänen kaunis vartalonsa ei näyttäytynyt milloinkaan niin hyvin edukseen kuin silloin kun hän käytti voimaansa ohjataksaan hevostaan, jonka pehmeä ja notkea selkä näytti taipuvan hänen allansa. Hänen tummanveriset, miehuulliset

kasvonsa olivat niin kuvaamattoman miellyttävät kuin piirteitten täydellinen säännöllisyys ja nuoruus voi ne tehdä. Hänen palavat silmänsä, joita tuuheat kulmakarvat ja pitkät silmäripset varjostivat, näyttivät kahdelta valkealta ovaalilta kahden mustan juovan välissä. Hänen nenänsä oli miellyttävän kaareva niinkuin kotkannokka. Noiden välttämättömien mustien viiksien alla hohti hänen huuliensa purppurapuna sitä heleämmin. Hänen vahvapiirteisillä poskillaan oli helakka väri ja niiden keltaisenruskea vivahdus todisti tavatonta voimaa. Hänen kasvonsa olivat niitä, joihin urhoollisuus on painanut leimansa; ne olivat sitä tyyppiä, jota taiteilija meidän päivinämme etsii tahtoessaan kuvata Ranskan keisariajan sankareita. Hänen hevosensa oli märkänä hiestä ja sen levoton pää osoitti äärimmäistä maltittomuutta, sen molemmat etujalat olivat leveällä ja pysähtyneet samalle viivalle niin ettei toinen jalka ollut yhtään toista edellä. Se heilutti pitkää tuuheaa häntäänsä. Sen uskollisuus oli tarkka kuva sen herran uskollisuudesta keisaria kohtaan. Kun Julia näki rakastettunsa niin kiintyneenä Napoleonin katseitten tarkkaamiseen ja kun hän ajatteli, ettei tämä vielä ollut katsonut häntä, tunsii hän itsensä hetkiseksi mustasukkaiseksi. Äkkiä sanoo hallitsija jotain, Viktor kannustaa hevosensa ja lähtee laukkaamaan, mutta erään pylvään varjo hiekalla säikäyttää hevosen, se hytkähtää ja karkaa ylös niin äkkiä, että näyttää kuin ratsastaja tulisi heitetyksi alas. Julia huudahtaa ja kalpenee; hänen silmänsä ovat kiinnittyneet hevoseen, jota upseeri pieksee rangaistukseksi

samalla kun ratsastaa pois kertoakseen Napoleonin käskyn. Nämä vilkkaat kohtaukset ovat niin kokonaan vetäneet Julian huomion puoleensa, että hän itsekään huomaamattaan on tarttunut isänsä käsivarteen ja tahtomattaan antanut hänelle tiedon ajatuksistaan sormiensa enemmän tahi vähemmän lujan puristuksen kautta. Kun Viktor oli putoamaisillaan hevosen selästä, tarttui hän vielä kiivaammin isäänsä kiinni, juurikuin itse olisi ollut vähällä kaatua. Vanha herra tarkasti synkällä ja tuskallisella levottomuudella tyttärensä ilmehikkäitä kasvoja, ja sääliä, mustasukkaisuutta, vieläpä hätääkin saattoi lukea jokaisesta hänen piirteestään. Mutta kun Julian silmien tavaton loiste, huudahdus, joka pääsi häneltä ja hänen kätensä suonenedontapainen puristus kokonaan ilmaisivat hänelle tytön salatun rakkauden, silloin mahtoi surullisia tulevaisuudennäkyjä ilmestyä hänelle, sillä hänen kasvonsa kävivät melkein kammottavan näköisiksi. Sillä hetkellä näytti Julian sielu muuttaneen nuoreen sotilaaseen. Ajatus, vielä kauheampi kuin ne, jotka tähän asti olivat peloittaneet vanhusta, oli luettavana hänen kärsivissä kasvoissaan nähdessään d'Aiglemontin tämän ratsastaessa heidän edessään vaihtavan ymmärtäviä silmäyksiä Julian kanssa, jonka silmät olivat kosteat ja jonka piirteet osoittivat tavatonta eloisuutta. Hän saattoi kiireellisesti tyttärensä sisään Tuilleripuistoon.

"Mutta isä", sanoi hän, "Carrousel-kentällä on vielä joukkoja, jotka alkavat tehdä manöövereitä."

"Ei, lapseni kaikki joukko-osastot marssivat par'aikaa pois."

"Sitä en usko, isä. Herra d'Aiglemont olisi antanut niiden tulla esiin..."

"Mutta minä en voi hyvin, lapseni, enkä tahdo viipyä kauempaa."

Julian ei ollut vaikea uskoa isäänsä luodessaan silmäyksen hänen kasvoihinsa, jotka isällisestä levottomuudesta olivat saaneet kärsivän ilmeen.

"Voitko hyvin huonosti?" kysyi hän välinpitämättömästi, siihen määrään olivat hänen ajatuksensa toisaalla.

"Eikö jokainen päivä ole armon päivä minulle?" kysyi vanha herra.

"Aiotko nyt taas tehdä minut surulliseksi puhumalla kuolemastasi? Minä olin niin iloinen. Tahdotko olla kiitti ja ajaa pois nämä pahat, tuhmat ajatukset?"

"Ah, sinä hemmoiteltu lapsi!" huudahti isä huoaten. "Parhaatkin sydämet ovat toisinaan hyvin julmia! Omistaa elämänsä teille, olla ajattelematta muuta kuin teitä, valmistaa teille hyvä toimeentulo, uhrata teidän tähtenne oma makunsa ja omat mielitekonsa, jumaloida teitä, antaa teille veremme, tämä kaikki siis ei merkitse mitään? Te otatte välinpitämättömästi kaikki vastaan. Saadakseen aina nähdä teidän hymyilevän ja vastaanottaa teidän alentuvaa rakkauttanne pitäisi olla kaikkivaltias niinkuin Jumala. Ja sitten tulee eräs toinen, mies, jota te rakastatte, tahi teidän miehenne ja ottaa teidän sydämenne meiltä."

Julia katsoi kummastuneena isäänsä. Tämä kulki hitaasti ja

katseli häntä hiutunein silmäyksin.

"Vieläpä te teeskentelettekin meidän edessämme", jatkoi hän, "niin kenties itsennekin edessä..."

"Mitä sinä sanot, isä?"

"Minä luulen, Julia, että sinulla on salaisuuksia minulta. – Sinä olet rakastunut", lisäsi hän vilkkaasti, nähdessään tyttärensä punastuvan. "Ah, minä olin toivonut näkeväni sinut uskollisena vanhalle isällesi kunnes hän kuolisi, toivoin saavani pitää sinut luonani iloisena ja säteilevänä, saavani ihailla sinua sellaisena kuin olit ollut tähän asti! Kun en tuntenut kohtaloasi, olisin voinut uskoa, että tulevaisuutesi on onnellinen; mutta nyt on mahdotonta toivoa sinun tulevan onnelliseksi, sillä sinä rakastat överstiä enemmän kuin serkkua. En voi enää epäillä sitä."

"Minkätähden en saisi rakastaa häntä?" huudahti hän vilkkaasti ja uteliaasti.

"Ah, Julia, sinä et voisi ymmärtää minua", vastasi isä huoaten.

"Mutta sano se kaikissa tapauksissa", toisti hän vähän kärsimättömästi.

"No hyvä, kuuntele sitten, lapseni. Nuoret tytöt luovat itselleen usein mitä jaloimpia, mitä ihanimpia tauluja, ihannekuvia, sepittävät itselleen mielikuvituksellisia käsityksiä miehistä, rakkaudesta, maailmasta; sitten omistavat he viattomuudessaan jollekin erityiselle luonteelle ne täydellisyydet, joista ovat unelmoineet, ja antautuvat sen valtaan; valitsemassaan miehessä rakastavat he tätä runoiltua olentoa. Mutta aikaa myöten, kun he eivät enää voi vapautua onnettomuudestaan,

vapautua siitä petollisesta olennosta, jonka itse olivat kaunistellen maallanneet, muuttuu heidän entinen epäjumalansa hirvittäväksi aaveeksi. Julia, tahtoisin mieluummin nähdä sinun rakastavan vanhusta, kuin överstiä. Voi, jos voisit siirtyä kymmenen vuotta eteenpäin ajassa, niin saisit nähdä, että minä olen oikeassa. Tunnen Viktorin: hänen iloinen luonteensa on hilpeyttä ilman sielua, kasarmimaista iloisuutta, hän on tuhlaavainen eikä ole lahjakas. Hän on yksi niistä miehistä, jotka taivas on luonut sulattamaan ruokaa neljä kertaa päivässä, nukkumaan, rakastamaan ensimmäistä naista, joka tiellensä sattuu ja tappelemaan. Hän ei ymmärrä elämää. Hänen hyvä sydämensä – sillä hänellä on hyvä sydän – saa hänet kenties lahjoittamaan kukkaronsa jollekin köyhälle tahi toverille; mutta hän on pintapuolinen ja ajattelematon, hänellä ei ole sitä sydämen hienotunteisuutta, joka tekee meidät orjiksi saattaaksemme naisen onnelliseksi; hän on taitamaton, itseks. Siinä on monta muttaa..."

"Niin, mutta isä, onhan hänellä täytynyt olla ymmärrystä ja tietoja tullakseen överstiksi..."

"Ystäväni, Viktor pysyy överstinä kaiken ikänsä. Minä en ole nähnyt vielä ketään, jota katsoisin kyllin arvokkaaksi sinulle", sanoi vanhus melkein ihailien.

Hän oli vaiti hetkisen, katsoi tyttärensä ja lisäsi:

"Mutta, Julia-parkani, sinä olet vielä liiaksi nuori, liiaksi heikko, liiaksi arka voidaksesi kantaa avioliiton suruja ja vaikeuksia. D'Aiglemontin ovat vanhempansa hemmoitelleet,

niinkuin minä ja äitisi olemme hemmoitelleet sinut. Kuinka voikaan toivoa, että te ymmärtäisitte toisianne, kun teillä on kaksi eri tahtoa, joiden hirmuvalta olisi sovittamaton? Sinä tulisit joko uhriksi tahi hirmuvaltiaaksi. Sekä toinen että toinen katkeroittavat yhtä suuressa määrin naisen elämää. Mutta sinä olet lempeä ja vaatimaton, sinä tulisit pian sorretuksi. Ja vihdoon on sinulla", sanoi hän liikutetulla äänellä, "tunteen hienous, jota väärinkäsitetäisiin, ja silloin..."

Hän ei voinut jatkaa, hän sai vedet silmiinsä. "Viktor", jatkoi hän hetken perästä, "loukkaisi sinun nuorta, lapsellista sieluasi. Minä tunnen sotilaat, Julia, olen elänyt armeijan keskuudessa. Harvoin näiden miesten sielut voivat vapautua niistä tottumuksista, jotka he ovat saavuttaneet joko niiden onnettomuuksien kautta, joiden keskellä he ovat liikkuneet, tahi seikkailurikkaan elämänsä takia."

"Sinä tahdot siis, isä", sanoi Julia puoleksi vakavalla ja puoleksi leikillisellä äänellä, "että minun pitää tukahuttaa tunteeni ja mennä naimisiin ei itseni vaan sinun tähtesi."

"Mennä naimisiin minun tähteni?" huudahti isä kummastuneena, "minunko tähteni, tyttöseni, minun, joka pian en saa enää antaa sinulle hyvää tarkoittavia nuhteitani! Minä olen aina huomannut että lapset luulevat vanhempain heidän tähtensä tekemät uhraukset johtuvan itsekkäistä syistä. Mene naimisiin Viktorin kanssa, Julia! Kerran tulet sinä katkerasti itkemään hänen tyhjyyttään, hänen kykenemättömyyttään rakastamaan, ja tuhansia muita suruja, joita hän tulee valmistamaan sinulle."

Muista silloin, että meidän kävellessämme näiden puiden alla, sinun vanhan isäsi ennustava ääni turhaan on kaikunut sinun korviisi!"

Vanhus vaikenä. Hän sattui huomaamaan kuinka hänen tyttärensä pudisti päätään tyytymättömyyden merkiksi. He kulkivat porttia kohti, missä heidän vaununsa odottivat. Heidän hiljaa kulkiessaan eteenpäin, katsahti nuori tyttö pikaisesti isänsä kasvoihin, ja nurpea ilme hävisi vähitellen hänen piirteistään. Syvä tuska, joka oli painanut leimansa isän otsaan, teki syvän vaikutuksen häneen.

"Minä lupaan sinulle, isä", sanoi hän lempeällä ja liikutetulla äänellä, "etten puhu Viktorista, ennenkuin sinä olet voittanut vastenmielisyytesi häntä kohtaan."

Vanha herra katsoi kummastuneena tyttärensä. Kaksi kyyneltä vieri hänen silmistään pitkin hänen riutuneita poskiaaan. Hän ei voinut suudella Juliaa keskellä tätä väkijoukkoa, mutta hän puristi liikutettuna hänen kättänsä. Kun hän astui vaunuihin, olivat kaikki katkerat ajatukset, jotka olivat synkistyttäneet hänen kasvojansa, kokonaan hävinneet. Tyttären keveä alakuloisuus herätti hänessä nyt vähemmän levottomuutta kuin se viaton ilo, jonka salaisuus tuli ilmi katselmuksen aikana.

* * * * *

Maaliskuun ensimmäisinä päivinä 1814, ei juuri vuotta tämän keisarillisen katselmuksen jälkeen, kiitivät eräät ajovaunut pitkin tietä Amboise'sta Tours'iin. Kun ne jättivät viheriän pähkinäpuu-holvin, jonka alla piili la Frillière'n majatalo ajoivat

ne eteenpäin sellaista vauhtia että tuokiossa ehtivät la Cise'n rannalle, missä tämä yhtyy Loire'en, ja pysähtyivät siihen. Silahihna oli katkennut sen kiivaan liikkeen takia, jonka nuori kyytimies herransa käskystä teki saadakseen neljä majatalon parhaista kyytihevosista pysähtymään. Siten sai sattuma aikaan, että molemmat ajovaunuissa olevat henkilöt herättyään, saivat hyvin aikaa katsellakseen yhtä niistä mitä ihanimmista seuduista, joita Loire'n kauniit rannikot voivat näyttää. Oikealla voi matkustavainen nähdä la Cisen kaikkine lahtineen kiemurtelevan kuin hopeakäärmeen niittyjen keskellä, joille ensimmäinen kevätvihreä nyt loi smaragdihohteen. Vasemmalla avautui Loire kaikessa komeudessaan. Muutamat laineet, jotka keveä viileä aamutuuli nostatti, heijastivat tuhansissa taitteissa auringon välkkeitä tämän majesteettillisen virran isolla vedenpinnalla. Siellä ja täällä näkyy saaria veden keskellä niinkuin helmiä kaulanauhassa. Joen toisella puolella levittää Touraines'in kaunis maisema aarteitaan niin kauvas kuin silmä kantaa. Etäällä ei ole katsetta estämässä muita rajoja kuin Chers'in kukkulat, joiden huiput nyt juuri muodostivat loistavia juovia taivaan läpikuultavaa sineä vastaan. Vastapäätä saarien hentoa lehvikköä taulun taustalla näytti Tours nousevan niinkuin Venedig veden helmasta. Vanhan tuomiokirkon tornit kohoovat ilmaan ja sulautuivat nyt yhteen muutamien mielikuvituksellisesti muodostuneitten valkeitten pilvien kanssa. Sillalta, jolle vaunut pysähtyivät, näkee matkustavainen edessään pitkin Loirea ja aina Tours'iin saakka jonon kallioita, jotka juuri kuin luonnon

oikusta näkyvät joutuneen sinne reunustamaan jokea, minkä aallot lakkaamatta kaivavat kiveä. Tämä on näky, joka aina herättää katsojan ihmettelyä. Vouvrayn kylä sijaitsee juurikuin puitteissa keskellä kuiluja ja rotkoteitä kallioiden välissä, jotka alkavat muodostaa kaartaa sillan edestä la Cise'n yli. Sitten Vouvray'sta aina Tours'iin saakka ovat tämän riekaleiksi revityn vuoren-kukkulan hirvittävät jyrkänteet viininviljelijäin asumia. Useissa paikoin on kolmikerroksisia taloja, jotka ovat kallioon hakatut ja joita yhdistävät vaaralliset myös kiveen vuoleskellut portaat. Katon huipulla juoksee nuori tyttö lyhyessä punaisessa hameessa puutarhaansa päin. Savu kohoaa piipusta viinitarhan kantojen ja runkojen välitse. Ihmiset työskentelevät melkein pystysuorasti viettävällä maakaistaleella. Vanha nainen istuu rauhallisena alasromahtaneella kivimöhkäleellä kukkivan mantelipuun alla, kehrää, katsoo matkamiehiä, jotka ajavat ohi hänen jalkainsa alla ja hymyilee heidän pelästykselleen. Hän on yhtä vähän levoton maaperän halkeamain kuin vanhan muurin kallistuvan raunion suhteen, jonka kiviä pitävät koossa ainoastaan murattiköynnöksen kiemurtelevat juuret, jotka peittävät sitä kuin vaippa. Tynnyrintekijäin vasarat saavat korkealla ilmassa sijaitsevien kellarien holvit kaikumaan. Maa on kaikkialla viljelty ja kaikkialla hedelmällinen täällä, missä luonto oli kieltänyt maaperän ihmisen yritteliäisyydeltä. Koko Loirejoen alueella ei ole mitään, joka voisi vetää vertoja Touraine'n vieraan katseille tarjoomalle rikkaalle näköalalle. Tämän näytelmän kolmenkertainen taulu, jonka maisemista

tässä on koetettu antaa vain aavistus, lahjoittaa sielulle yhden niistä vaikutelmista, jotka ijäksi painuvat muistiin; ja kun runoilija on nauttinut niistä, tulevat hänen unelmansa usein satumaisesti uudestaan rakentamaan hänen eteensä näiden romantilliset vaikutukset.

Juuri silloin kun vaunut saapuivat la Cise'n sillalle, lensi parvi valkeita kyyhkysii Loiren saarien välillä antaen uutta viehätystä tälle kauniille taululle. Joen rannalla olevien pajujen tuoksu täytti raittiin aamuilman hurmaavalla lemulla. Linnut visertelivät yhtämittaa, lammaspaimen lauloi laulua, joka sulii yhteen tämän kanssa surunvoittoiseksi säveleeksi ja venemiesten huudot kaukaa antoivat tiedon elämän hyörinästä. Pehmeä sumu, joka oikullisesti pysähtyi tämän laajan maiseman hajalla olevien puiden ympäri antoi tälle omituisen viehätysten. Tämä Ranskan seutu, ainoa, jota vieraat sotilasjoukot eivät häiritsisi oli tällä hetkellä ainoa rauhallinen paikka ja voisi melkein väittää sen uhmailevan vihollisen maahantuloa.

Heti kun vaunut pysähtyivät, näyttäytyi sen edustalla pää virkalakkineen; kärsimätön sotilas aukaisi heti itse vaunuoven ja hyppäsi alas tielle juurikuin aikoisi hän haukkua kuskia. Mutta nuori maalaispoika laittoi par'aikaa niin ymmärtäväisesti murtunutta silahihnaa kuntoon, että översti, kreivi d'Aiglemont rauhoittui, meni takaisin vaunun ovelle ja levitti käsivarsiansa juurikuin ojentaakseen jäykistyneitä lihaksiaan, haukotteli, katsoi maisemaa ja pani kätensä turkkikappaan huolellisesti puettun nuoren naisen käsivarrelle.

"No, Julia", sanoi hän käheällä äänellä. "Herää katsomaan näköalaa! Se on tosiaankin suuremoinen."

Julia pisti päänsä ulos vaunun ikkunasta. Hänellä oli nädännahkainen lakki päässä ja turkkikappansa laskokset peittivät niin kokonaan hänen vartalonsa, ettei voinut nähdä hänestä muuta kuin kasvot. Julia d'Aiglemot ei ollut enää kovin paljon sen nuoren tytön näköinen, joka joku aika sitten kiirehti niin iloisena ja onnellisena sotilaskatselmukseen Tuillerissa. Hänen kasvonsa olivat hienot ja hennot kuin ennenkin, mutta hipiä ei ollut enää niin ruusunvärinen, joka oli tehnyt ne niin säteileviksi. Muutamat hänen mustan tukkansa suortuvat suorina yöllisestä kosteudesta, pistivät erityisesti silmään hänen kasvojensa kalpeutta vastaan, kasvojen, joiden entinen vilkkaus näytti olevan kuollut. Hänen silmänsä loistivat kuitenkin luonnottomasti, mutta violetit varjot näkyivät niiden alla hänen laihtuneilla poskillaan. Hän heitti välinpitämättömän silmäyksen le Chers'in maisemiin, Loire'en ja sen saariin, Tours'iin ja pitkään kalliojonoon Vouvray'n luona; mutta sitten vetäytyi hän nopeasti takaisin vaunuun tahtomatta katsoa la Cise'n ihanaa laaksoa ja sanoi äänellä, joka ulkoilmassa kaikui erittäin heikkona:

"Niin, se on suuremoinen."

Kuten näkyy, oli valitettavasti hänen tahtonsa voittanut eikä hänen isänsä.

"Etkö tahtoisit asua täällä, Julia?"

"Oh! Täällä tahi jossakin muualla; se on samantekevää",

vastasi hän välinpitämättömästi.

"Voitko sinä pahoin?" kysyi översti d'Aiglemont.

"En ollenkaan", vastasi nuori nainen hetkellisellä vilkkaudella.

Hän katsoi hymyillen miestänsä ja lisäsi:

"Minä tahdon nukkua."

Äkkiä kuului hevonen laukkaavan. Viktor d'Aiglemont päästi vaimonsa käden ja käänsi päänsä tien tässä kohden tekemään kierrokseen päin. Kun översti ei enää voinut nähdä Juliaa, katosi iloinen ilme tämän kalpeilta kasvoilta, juurikuin valo olisi lakannut paistamasta niihin. Kun hän ei viitsinyt katsoa maisemaa yhtä vähän kuin oli utelias tietämään kuka oli se ratsastaja, jonka hevonen laukkasi salaman nopeudella, vetäytyi hän takaisin vaunun nurkkaan ja silmänsä kiinnittyivät hevosiin ilmaisematta minkäänlaista tunnetta. Hänellä oli yhtä tylsä ilme kasvoissa, kuin bretagnelaisella talonpojalla kun tämä kuuntelee kirkkoherransa saarnaa. Eräs nuori mies täysiverisen ratsun selässä tuli äkkiä esiin poppelien ja kukoistavien orapihlajapensaiden lehdiköstä.

"Joku englantilainen", sanoi översti.

"Niin on, herra kenraali", virkkoi kyytimies. "Hän on sitä samaa sukua, joka tahtoo, kuten kerrotaan, syödä suuhunsa Ranskan."

Tuntematon mies oli yksi niistä matkustavaisista, jotka olivat mannermaalla siihen aikaan, jolloin Napoleon pidatti kaikki englantilaiset panttivankeina sen kansanoikeutta vastaan tehdyn yrityksen vuoksi, jonka Saint-James'in kabinetti teki

Amiens'in sopimuksen rikkomisen kautta. Nämä vangit olivat keisarin mielivallasta riippuvaisia, eivätkä kaikki saaneet olla siinä paikassa, missä heidät pidätettiin, eikä edes siellä, mihin ensin saivat luvan asettua. Useimmat niistä, jotka tähän aikaan asuivat Touraine'ssa, olivat saatetut sinne keisarikunnan eri seuduilta, joissa katsottiin heidän läsnäolonsa vahingoittavan mannermaapolitiikan etuja. Nuori vanki, joka nyt koetti haihduttaa ikävänsä aamukävelyllä, oli tämän virkavaltaisen mahdin uhri. Kaksi vuotta sitten tempasi hänet ulkoasiainministeriön käsky pois Montpellier'istä, missä rauhan rikkominen oli hänet yllättänyt silloin kun hän etsi tämän ilmanalassa parannusta rintataudilleen. Niin pian kuin nuori mies näki, että kreivi d'Aiglemont oli sotilas, kiiruhti hän välttämään tämän katseita jotenkin tönkeästi kääntämällä päänsä sinne päin, missä la Cisen niityt sijaitsivat.

"Kaikki nämä englantilaiset ovat niin hävyttömiä juurikuin koko maailma kuuluisi heille", mutisi översti. "Mutta onneksi antaa Soult heille pian aika löylyn."

Kun vanki ajoi vaunun ohi, katsahti hän sen sisään. Vaikka tämä oli vain pikainen silmäys, sai hän kuitenkin tilaisuuden ihailia sitä kuvaamatonta viehätystä, jonka surunvoittoinen ilme loi kreivittären mieltäväsille kasvoille. On paljon miehiä, joiden sydän tulee voimakkaasti liikutetuksi ainoastaan siitä syystä, että nainen näyttää kärsivältä; heistä tuntuu tuska olevan lupauksena vakaamielisyydestä ja rakkaudesta. Julia istui siellä nojautuneena vaununpatjaa vastaan, kokonaan vaipuneena tarkasteluihinsa

omistamatta pienintäkään huomiota hevoselle tai ratsumiehelle.

Silahiha oli pian laitettu kuntoon. Kreivi astui jälleen vaunuun. Kuski koetti korvata menetetyt ajan ajamalla nopeasti eteenpäin sillä puolella maavallia, jota riippuvat kalliot reunustavat, kalliot, joiden suojassa Vouvray-viini kypsyy, ja josta voi nähdä etäällä Marmoutiers'in kuuluisan luostarin, pyhän Martinin asumapaikan, rauniot.

"Mitä hän tahtoo meiltä, tuo läpi-kuultava mylord?" huudahti översti kääntäen päätänsä vakuuttautuakseen että ratsastaja, joka aina la Cicen sillalta saakka oli seurannut heitä, oli nuori englantilainen.

Kun tämä nuori tuntematon ei millään tavalla rikkonut kohteliaisuuden lakia kävelemällä rantavalleilla, vetäytyi översti takaisin vaunun nurkkaan heitettyään ensin uhkaavan silmäyksen englantilaiseen. Mutta huolimatta sisäisestä vastenmielisyydestään ei hän voinut olla huomaamatta kuinka kaunis hevonen oli ja kuinka sievästi ratsastaja istui sen selässä. Nuorella miehellä oli sellaiset brittiläiset kasvot, joiden hipiä on niin hieno, niin sileä ja valkoinen, että tahtoisi uskoa ne nuoren tytön hentoon ruumiiseen kuuluviksi. Hän oli valkoverinen, solakka ja pitkäkasvuinen. Hänen pukunsa oli niin huolellinen ja puhdas, kuin ainoastaan ylpeän Englannin ylimystöön kuuluvilla saattaa olla. Tuntui melkein siltä, kuin olisi hän punastunut enemmän ujoudesta kuin ilosta nähdessään kreivittären. Yhden ainoan kerran nosti Julia silmänsä ja katsoi muukalaista; mutta siihen pakoitti hänet tavallaan miehensä, joka tahtoi,

että hän katsoisi täysiverisen hevosen jalvoja. Julian silmät kohtasivat silloin nuoren englantilaisen katseen. Tästä hetkestä asti seurasi hän muutaman askeleen päässä vaunujen perässä sen sijaan, että antaisi hevosensa juosta niiden lähellä. Kreivitär oli tuskin katsonut tuntematonta. Hän ei huomannut mitään niistä hevosen ja ratsastajan täydellisyyksistä, joita osoitettiin hänelle, vaan vetäytyi takaisin vaunun nurkkaan kun ensin oli keveän kulmakarvojen liikkeen kautta ilmaissut olevansa yhtä mieltä miehensä kanssa. Översti nukkui jälleen ja molemmat puoliset tulivat Tours'iin vaihtamatta sanaakaan ja ilman että sen ihanan seudun vaihtelevat näköalat, joiden ohi he ajoivat, kertaakaan olisivat vetäneet puoleensa Julian huomiota. Kun hänen miehensä oli nukkunut tarkasti kreivitär d'Aiglemont häntä useita kertoja. Juuri viimeistä kertaa katsahtaessaan häneen, saivat vaunut sysäyksen ja medaljonki, joka riippui hänen kaulassaan mustassa nauhassa, putosi hänen syliinsä ja hänen isänsä muotokuva ilmestyi äkkiä hänen eteensä. Tähän asti oli hän hillinnyt itsensä, mutta nyt täytyivät hänen silmänsä kyyneleillä. Nuori englantilainen näki kenties silmänräpäyksen ajan nuoren kreivittären poskilla kosteita ja kiiltäviä jälkiä kyyneleistä, jotka tuuli pian kuivasi.

Översti d'Aiglemont sai keisarilta toimeksi viedä käskyn marsalkka Soult'ille, jonka piti puolustaa Ranskaa englantilaisten maahantuloa vastaan Bearnissa, ja hän käytti tilaisuutta, jonka tämä toimi soi hänelle hyväkseen viedäksensä vaimonsa pois niistä vaaroista, jotka juuri silloin uhkasivat Pariisia, ja

jättääksensä hänet erään vanhan sukulaisensa luo. Vaunut ajoivat pian Tours'in kivillä lasketuille kaduille, yli sillan, la Grande-Rue-kadulle ja pysähtyivät erään vanhan kunnianarvoisan talon edustalle, jossa entinen markisitar Listomère-Landon asui.

Markisitar de Listomère-Landon oli niitä kauniita vanhoja naisia, kalpeine hipiöineen ja valkoisine tukkineen, joiden kasvoilla on aina hieno hymy, naisia, jotka yhä näyttävät olevan puettuja vanhanaikuisesti ja hiuslaitos tuntemattoman kuosin mukaan. Sellaiset naiset, jotka ovat seitsenkymmenen vuotisia muotokuvia Ludvig XV: n vuosisadalta, ovat melkein aina ystävällisiä ja helläsydämiisiä, juurikuin he vielä rakastaisivat; he ovat vähemmän uskovaisia kuin hurskaita ja vähemmän hurskaita, kuin miltä he näyttävät; he tuovat aina mukanaan puuterin tuoksua à la maréchale, osaavat hyvin kertoa, mutta puhuvat vielä paremmin ja nauravat mielummin jollekin muistolle kuin leikille. Nykyaika ei ole heidän mielensä mukaista. Kun vanha kamarineitsyt tuli ja ilmoitti markisittarelle – sillä hänen piti pian saada takaisin arvonimensä, – että hänen veljenpoikansa, jota hän ei ollut nähnyt sitten Espanjan sodan alkamisen oli saapunut, irroitti hän nopeasti silmälasinsa, sulki lempikirjansa "Gallerie de l'ancienne cour" ja riensi notkeudella, jonka oli säilyttänyt entispäiviltä, portaille, jonne ennätti juuri samassa kun molemmat puoliset alkoivat astua niitä ylös.

Täti ja veljenpojan vaimo vaihtoivat pikaisen silmäyksen.

"Terve, täti-kulta!" huudahti översti ja otti kiihkeästi vanhan rouvan syliinsä. "Minulla on mukanani eräs nuori nainen, jonka

pyydän jättää teidän haltuunne. Minä aion uskoa teille aarteeni. Julia ei ole keikarimainen eikä mustasukkainen, hän on lempeä kuin enkeli... Mutta minä toivon, ettei hän tule pilatuksi täällä", lisäsi hän.

"Sinä olet parantumaton!" vastasi markisitar katsahtaen leikillisesti häneen.

Hän lähestyi ensin Juliaa ja herttaisella sulavuudella tervehti häntä suutelemalla. Julia oli yhä mieltäväinen ja näytti enemmän ujostelevalta kuin uteliaalta.

"Me saamme siis tutustua toisiimme, pikku ystäväni?" sanoi markisitar. "Teidän ei tarvitse pelätä minua! Minä en tahdo milloinkaan olla vanha kun olen nuorten seurassa."

Ennenkuin he tulivat salonkiin oli markisitar jo, maaseudulla vallitsevan tavan mukaan, käskenyt laittaa suurusta vierailleen, mutta kreivi keskeytti tätinsä kaunopuheliaisuuden ja vakuutti vakavalla äänellä, ettei hänellä ollut enempää aikaa lahjoittaa hänelle kuin mitä oli tarpeellista hevosten vaihtamiseen. Kolme sukulaista menivät sentähden nopeasti salonkiin ja översti tuskin ehti kertoa isotädilleen ne valtiolliset ja sotilaalliset uutiset, jotka pakoittivat hänet pyytämään turvapaikkaa nuorelle vaimollensa. Hänen kertoessaan katsoi täti milloin veljenpoikaansa, joka puhui herkeämättä, milloin tämän vaimoa, jonka kalpeuden ja surullisuuden hän luuli johtuvan tästä pakollisesta erosta. Näytti kuin ajattelisi hän: "Ahaa nämä molemmat nuoret rakastavat toisiaan."

Samassa kuului piiskan läimäys hiljaisesta pihasta, jonka

kivityksestä ruoho pisti esiin. Viktor syleili uudelleen tätiään ja riensi ulos.

"Hyvästi, ystäväni", sanoi hän ja suuteli vaimoansa, joka oli seurannut häntä vaunuille saakka.

"Voi, Viktor, anna minun seurata sinua vähän vielä", sanoi hän hyväilevällä äänellä, "minä en tahdo jättää sinua..."

"Mitä sinä ajattelet?"

"No hyvästi sitten", sanoi Julia, "koska sinä niin tahdot..."

Vaunut katosivat.

"Te pidätte siis paljon minun Viktor-parastani?" kysyi markisitar Julialta katsellen häntä sellaisin tutkivin silmäyksin kuin vanhat naiset katsovat nuoria.

"Ah, rouva", sanoi Julia, "eikö pidä rakastaa miestä mennäkseen hänen kanssaan naimisiin?"

Tämä viimeinen lause sanottiin lapsellisella äänenpainolla, joka ilmaisi joko puhdasta sydäntä tahi syviä salaisuuksia. Mutta naisen, joka oli Duclos'in ja marsalkka Richelieu'n ystävätär, olisi liian vaikea olla yrittämättä tunkeutua siihen salaperäiseen suhteeseen, joka vallitsi tämän nuoren avioparin välillä. Täti ja Julia seisoivat tällä hetkellä portilla ja katselivat pois kiitäviä vaunuja. Kreivitären silmissä ei ollut rakkautta luettavana, kuten markisitar ymmärsi asian. Tämä hyvä nainen oli provencelainen ja hänellä oli ollut kiihkeitä tunteita.

"Sinä olet siis antanut minun hurjapäisen veljenpoikani vangita itsesi?" kysyi hän Julialta.

Kreivitär säpsähti, sillä tämän vanhan keikarimaisen rouvan

lausetapa ja katse ilmaisivat yhtäläisyyttä Viktorin luonteen kanssa, joka ehkä oli paljon syvempi kuin hänen. Rouva d'Aiglemont tuli levottomaksi ja sulkeutui sellaiseen vähän kömpelöön ylpeyteen, joka on kokemattoman ja onnettoman sydämen ensimmäinen turva. Rouva de Listomère tyytyi Julian vastaukseen, mutta hän ajatteli iloisena, että rakkaussalaisuus toisi vaihtelevaisuutta hänen yksinäisyyteensä, sillä hän sai sen käsityksen, että Julian mieltä kiinnitti jokin jännittävä juoni. Kun rouva d'Aiglemont pääsi isoon salonkiin, jonka seiniä peittivät kultalistojen reunustamat kudokset, kun hänet sovitettiin ison takkavalkean eteen ja istui siellä kiinalaisen varjostimen suojaamana ikkunavedolta, niin ei hän melkein voinut ajaa pois ikävänsä. Ei ole helppoa herättää iloisuutta niin vanhan katon alla, satavuotisien huonekalujen keskellä. Kuitenkin tunsu nuori pariisitar jonkunmoista mielihyvää tästä syvästä yksinäisyydestä, tästä juhlallisesta hiljaisuudesta, joka vallitsee maaseudulla. Sittenkun hän oli vaihtanut muutamia sanoja tätinsä kanssa jolle hän oli kirjoittanut kirjeen kohta naimisiin mentyään, istui hän niin äänettömänä kuin olisi hän kuunnellut oopperaa. Vasta kaksi tuntia kestäneen äänettömyyden jälkeen, joka olisi tehnyt kunniaa yksin trapistillekin, huomasi hän epäkohteliaisuutensa tätiänsä kohtaan ja muisti antaneensa hänelle ainoastaan kylmiä vastauksia. Vanha rouva antoi arvoa nuoren sukulaisensa mielialalle sillä vaistomaisella hienotunteisuudella, joka oli vanhanajan ihmisille ominaista. Vanha markisitar istui ja neuloi. Hän oli käynyt ulkona useita kertoja antamassa käskyjä erään

viheriäisen huoneen suhteen, jossa kreivittären piti asua ja jonne palvelijat paraikaa asettivat hänen matkakalujaan, mutta sitten istui hän taas isoon nojatuoliin ja salaa katseli nuorta naista. Julia joutui hämilleen siitä, että oli vaipunut vastustamattomaan mieltäväsyyteensä ja koetti puolustautua laskemalla leikkiä siitä.

"Rakas pikku ystäväni, kyllä me tunnemme leskisurun", vastasi täti.

Pitäisi olla neljäkymmenen vuoden vanha huomatakseen sen ivan, jota vanhan rouvan huulet ilmaisivat. Seuraavana päivänä tunsikin kreivitär voivansa paremmin ja oli puheliaampi. Rouva de Listomère ei ollut kauempaa toivotonna siitä, onnistuisiko hänen kesyttää nuori rouva, jota hän ensin luuli araksi ja tuhmaksi; hän kertoi hänelle paikkakunnan huvituksista, tanssiaisista ja perheistä, joiden luona he voisivat käydä. Kaikki kysymykset, jotka markisitar teki päivän kuluessa, olivat pauloja, joita hän vanhan rakkaan tottumuksensa mukaan ei voinut olla virittämättä nuoren naisen eteen urkkiaksensa tämän luonnetta. Julia vastusti kaikkia muutaman päivän kuluessa tehtyjä yrityksiä saada häntä etsimään vaihtelua ulkopuolelta kotia. Huolimatta vanhan rouvan halusta saada ylpeänä näyttää kaunista veljenpojan vaimoa täytyi hänen luopua aikomuksestaan viedä hänet mukanaan seuraelämään. Kreivitär oli löytänyt tekosyyntä sekä sulkeutumiseensa että alakuloisuuteensa siinä surussa, jota tunsikin isänsä kuoleman johdosta ja jonka vuoksi hän vielä kantoi surupukua. Kun kahdeksan päivää oli kulunut, ihmetteli markisitar

Julian enkelintapaista lempeyttä, kainoa viehättäväisyyttä ja hyväsydämistä ymmärrystä tuntien elävää osanottoa siihen surumielisyyteen, joka kalvoi tätä nuorta sydäntä. Kreivitär oli yksi niistä naisista, joka oli syntynyt ollakseen rakastettava ja näytti tuovan onnea mukanaan. Hänen seuransa kävi niin suloiseksi ja kallisarvoiseksi rouva de Listomère'lle, että hän jumaloi veljenpoikansa vaimoa ja toivoi ei tarvitsevansa enää jättää häntä. Kuukausi aikaa oli kyllin rakentaakseen ikuisen ystävyuden heidän välilleen. Ihmetellen huomasi vanha rouva muutoksen rouva d'Aiglemontin ulkomuodossa. Vilkkaat värit, jotka lämmittivät hänen ihoaan, katosivat vähitellen ja kasvonsa saivat himmeän kalpean tunning. Sitä mukaa kuin hän kadotti alkuperäisen säteilevän ulkomuotonsa, tuli Julia vähemmän surulliseksi. Toisinaan herätti markisitar nuorena sukulaisessaan ilon purkauksen ja naurun puuskan, jotka pian häipyivät jonkun pakoittavan ajatuksen vaikutuksesta. Hän arvasi, ettei isän muisto eikä Viktorin poissaolo ollut syynä siihen syvään alakuloisuuteen, joka varjosti hänen veljenpoikansa vaimon elämää; sitten syntyi hänessä niin monta synkkää epäluuloa, että hänen oli mahdoton huomata oikeata pahan syytä, sillä totuuden me löydämme ehkä vain sattuman kautta. Vihdoin osoitti Julia kummastuneen tätinsä silmäin edessä täydellistä avioliiton unhoitusta, juurikuin nuoren ajattelemattoman tytön hillitsemätöntä iloisuutta, avomielisyyttä, lapsellisuutta, ikäänkuin hän ei olisi ollut täysikasvuinen, koko sitä hienoa ja herkkää, toisinaan niin syvää ymmärrystä, joka on

Ranskan nuorisolle ominaista. Rouva de Listomère päätti silloin tutkia tämän sielun salaisuuksia, joiden äärimmäisyydet olivat melkein läpitunkemattoman teeskentelyn kaltaisia. Myöhään eräänä iltana istuivat molemmat naiset kadulle antavan ikkunan edessä. Julialla oli taas mieltävä ilmeensä. Eräs ratsastaja ajoi ohi.

"Siinä on yksi meidän naapureistamme", sanoi vanha rouva.

Rouva d'Aiglemont katsoi tätiänsä levottomuuden sekaisella kummastuksella. "Se on eräs nuori englantilainen, eräs aatelismies, herra Artur Ormond, lordi Grenvillen vanhin poika. Hänen juttunsa on jännittävä. Hän tuli Montpellier'iin v. 1802 siinä toivossa, että ilmanala siellä parantaisi rintataudin, jota hän sairasti; ilmanalan tähden lääkärit lähettivätkin hänet sinne. Samoin kuin kaikki hänen kansalaisensa, vangitutti Bonaparte hänetkin sodan puhjettua, sillä tuo peto ei voi elää tappelematta. Haihduttaakseen ikävänsä rupesi nuori englantilainen tutkimaan tautiansa, jota hän luuli hengenvaaralliseksi. Siten mieltäytyi hän vähitellen anatomiaan ja lääketieteeseen; intohimoisesti innostui hän tutkimaan näitä tieteitä, joka on jotenkin harvinaista niin korkearvoisessa miehessä; mutta tutkihan hallitsijakin kemiaa! Sanalla sanoen, Artur edistyi ihmeteltävällä tavalla, jonka m.m. Montpellier'in professoritkin tunnustivat; opinnot lohduttivat häntä vankeudessaan ja samalla hän parani täydellisesti. Väitetään, että hän kahden vuoden ajalla ei puhunut sanaakaan, hengitti säästävää ja makasi heinäladossa sekä joi schweitziläisen lehmän maitoa ja söi ainoastaan kasviksia. Siitä

saakka kun hän tuli tänne Tours'iin, ei hän seurustele yhdenkään ihmisen kanssa ja on ylpeä kuin riikinkukko; mutta te olette taitanut valloittaa hänet, sillä ei hän varmaankaan minun takiani ratsasta tästä ohi kahta kertaa päivässä siitä saakka kun te olette tullut tänne... Hän lienee aivan varmaan rakastunut teihin."

Nämä viimeiset sanat vaikuttivat kreivittäreen kuin taikaisku. Tahtomattaan teki hän eleen ja hymyili niin, että markisitar ihmetteli. Kaukana siitä, että olisi osottanut sitä vaistomaista tyydytystä, jota ankarinkin nainen tuntee saadessaan tietää tehneensä miehen onnettomaksi, pysyi Julian katse kylmänä ja kovana. Hänen kasvonsa osottivat vastenmielisyyden tunnetta, joka läheni kauhua. Mutta tämä karkoittava hymyily ei ollut se, millä rakastava nainen lyö koko maailman yhden ainoan olennon hyväksi: silloin hän voi nauraa ja laskea leikkiä; ei, Julia oli tällä hetkellä niinkuin ihminen, joka niin elävästi muistaa jonkun vaaran, että hän vielä tuntee tuskaa siitä. Täti, joka oli melkein vakuutettu siitä, että veljenpoikansa vaimo ei rakastanut miestään, oli hyvin hämmästynyt huomattessaan, ett'ei hän myöskään rakastanut ketään toista. Hän pelkäsi tehneensä sen havainnon, että Julian sydämässä ei ollut sijaa harhakuville, että hän oli nuori nainen, jolle yhden päivän tai kenties yhden yön kokemukset olivat kylliksi opettaakseen häntä tuntemaan, kuinka henkisesti köyhä Viktor oli.

"Jos hän tuntee hänet, on kaikki lopussa", ajatteli hän, "minun veljenpoikani saa silloin pian oppia tuntemaan avioliiton epäjumakavuuksia."

Hän päätti käännyttää Julian Ludvig XV: n aikaisiin monarkistisiin oppeihin. Mutta pari tuntia myöhemmin huomasi tahi paremmin arvasi hän sen tässä maailmassa jotenkin tavallisen seikan, joka oli syynä kreivittären synkkämielisyyteen. Julia tuli äkkiä miettiväiseksi ja vetäytyi huoneeseensa aikaisemmin kuin tavallista. Kun hänen kamarineitsyeensä oli riisunut vaatteet hänen yltään ja jätti hänet valmiina menemään vuoteeseen, jäi hän istumaan tulen eteen vaipuneena pienelle keltaisella sametilla peitetylle leposohvalle, tälle vanhanaikuiselle huonekalulle, joka on yhtä sopiva surullisia kuin onnellisiakin hetkiä varten; hän itki, hän huokasi, hän ajatteli; sitten otti hän pienen pöydän, haki esille paperia ja rupesi kirjoittamaan. Tunnit kuluivat nopeasti. Luottamus, jota Julia osoitti tässä kirjeessä, tuntui maksavan hänelle paljon; joka lausetta kirjoittaessaan vaipui hän pitkäksi ajaksi mietteisiin; äkkiä puhkesi hän kyyneliin ja lakkasi kirjoittamasta. Juuri nyt löi kello kahta. Hänen päänsä, joka oli raskas niinkuin kuolevaisen, vaipui alas rinnalle; kun hän sitten nosti sen ylös, sai hän nähdä tätinsä, joka äkkiä oli tullut sisään juurikuin joku kuva seinäkudoksista olisi astunut alas.

"Mikä teitä vaivaa, pikku ystäväni?" kysyi täti. "Miksi istutte niin myöhään ylhäällä ja miksi itkette aivan yksin, te, joka olette niin nuori?"

Hän istuutui ilman muuta Julian viereen ja ahmi silmillään alotettua kirjettä.

"Kirjoitatteko miehellenne?"

"Miten voisin tietää, missä hän on?" kysyi kreivitär.

Täti otti paperin ja luki.

Hän oli ottanut mukaansa silmälasinsa, sillä hän oli hyvin huolellinen nainen. Tämä viaton olento antoi hänen ottaa kirjeen ilman vähintäkään vastaväitettä. Tämä ei johtunut arvokkaisuuden puutteesta eikä mistään salaisen rikollisuuden tunteesta, joka voisi vaikuttaa lamauttavasti hänen toimintakykyynsä; se johtui siitä, että täti yllätti hänet taitteessa, jolloin sielu on vailla kimmoisuutta, jolloin kaikki on yhdentekevää, niin hyvä kuin pahakin, vaitiolo samoin kuin tuttavallinen keskustelukin. Samoin kuin nuori siveä tyttö, joka halveksien káskee pois ihailijansa, mutta illan tultua tuntee itsensä niin surulliseksi, niin hyljätyksi, että hän toivoo ja kaipaa sydäntä uskoaksensa sille surunsa, niin antoi Julia sanaakaan sanomatta rikkoa sen suojan, joka hienotunteisuudesta suodaan avonaiselle kirjeelle, ja istui miettiväisenä sill'aikaa kun täti luki:

"Rakas Louisani, miksi sinä niin usein muistutat minua siitä kovin varomattomasta lupauksesta, jonka kaksi nuorta tietämätöntä tyttöä voivat antaa toisilleen? Sinä ihmettelet usein, sanot sinä, miksi minä kuuden kuukauden kuluessa en ole vastannut sinun kysymyksiisi. Jos sinä et ole ymmärtänyt vaitioloani, niin ehkä nyt ymmärrät syyn siihen, kun saat tietää salaisuudet, jotka nyt aion uskoa sinulle. Minä olisin ainiaaksi salannut ne sydämeeni, ell'et sinä olisi kertonut minulle pian viettäväsi häitäsi. Sinä menet naimisiin, Louisa. Tämä ajatus saa minut vapisemaan. Pikku raukka, mene

vaan! Mutta kuukauden perästä sinun suurin kaipuusi on oleva muisto siitä, mitä me olimme ennen, kun eräänä iltana Econessa kävelimme mitä suurimpien tammien välissä vuorella, katselimme kaunista laaksoa jalkojemme juurella ja ihailimme auringonlaskua, joka valoi meitä paisteellaan. Me istuuduimme eräälle kallionlohkareelle ja antauduimme ihastuksen valtaan, jota seurasi mitä suloisin surumielisyys. Sinä olit ensimmäinen, joka arvelit, että tämä kaukainen aurinko muistutti tulevaisuutta. Me olimme hyvin uteliaita ja hyvin lapsellisia siihen aikaan! Muistatko kaikkia meidän hullutuksiamme? Me syleilimme toisiamme niinkuin kaksi rakastavaista, sanoimme me. Me vannoinme toisillemme, että sen, joka ensimmäisenä joutuu naimisiin, täytyy tarkasti kertoa toiselle avioliiton salaisuuksista, siitä onnesta, jota meidän lapselliset sielumme maalailivat niin suloiseksi. Tämä ilta on tekevä sinut epätoivoiseksi, Louisa. Siihen aikaan olit sinä nuori, kaunis, huoleton, vaikka kohta et onnellinen; mies tekee sinut muutamassa päivässä siksi mikä minä jo olen: rumaksi, kivulloseksi, vanhaksi. Sanoa sinulle, kuinka minä olin ylpeä, kopea ja onnellinen siitä, että menin naimisiin Viktor d'Aiglemontin kanssa, olisi hullua! Ja kuinka minä voisin sanoa sinulle sen? Minä en muista itsekään, mitä minä olin silloin. Muutamissa harvoissa hetkissä on minun lapsuuteni muuttunut kuin unennäöksi. Minun käytökseni sinä juhlallisena päivänä, jonka piti pyhittää tämä liitto, minkä ulottuvaisuutta minä en aavistanut, ei ollut moitteeton. Isäni koetti useita kertoja hillitä minun iloisuuttani, sillä minä

osoitin sellaista riemua, että sitä katsottiin sopimattomaksi, ja minun puheeni tuntui ilkivaltaiselta juuri sentähden, ettei siinä ollut yhtään ilkivaltaisuutta. Minä leikin morsiusharsoni kanssa, pukuni kanssa ja kukkieni kanssa. Kun minä jäin illalla yksin siihen huoneeseen, johon minä vietiin niin suurella juhlallisuudella, koetin keksiä jonkun kujeen leikkiäkseni Viktorin kanssa; ja sillä välin kun odotin häntä, sykki sydämeni aivan samalla tavalla kuin juhlallisena uuden vuoden aattona hiipiessäni siihen saliin, missä uuden vuoden lahjat olivat. Kun mieheni tuli sisään, etsi hän minua, minä en voinut pidättää nauruani uutimen takana, jonne olin piiloutunut, ja tämä nauru oli viimeinen kaiku meidän lapsuusleikkiemme suloisesta ilosta..."

Kun markisitar oli lukenut tämän kirjeen, jonka alusta päättäen piti sisältää hyvin surullisia asioita, otti hän pois silmälasit, pani ne hitaasti pöydälle ja pani sinne myös kirjeen. Hän loi Juliaan vihertävät silmänsä, joiden tulta ikä ei ollut vähentänyt.

"Pikku ystäväni", sanoi hän, "nainen naisen ei sovi kirjoittaa niin nuorelle tytölle, se on sopimatonta..."

"Niin minäkin ajattelin", keskeytti Julia, "ja minua hävetti myös itseni tähden, kun te luitte sitä..."

"Jos aterian aikana tarjotaan jotakin ruokalajia, josta me emme pidä, lapseni, niin ei meidän siltä tarvitse tehdä sitä muillekin vastenmieliseksi", jatkoi vanha rouva hyvänsävyisesti, "varsinkaan, kun aina Eevan ajoista meidän päiviimme saakka

avioliittoa on pidetty jonakin niin erinomaisena. Eikö teillä ole äitiä?" kysyi hän.

Kreivitär säpsähti, sitten nosti hän hiljaa päätänsä ja sanoi:

"Viimeisen vuoden kuluessa olen useamman kuin yhden kerran kaivannut äitiäni; mutta oli väärin minulta, etten ottanut huomioon isäni vastenmielisyyttä, hän ei tahtonut Viktoria vävykseen."

Hän katsoi tättään ja herkesi itkemästä, kun huomasi sen hyvyyden, jonka saattoi lukea vanhuksen kasvoista. Hän ojensi nuoren kätensä markisittarelle, joka näytti pyytävän tätä, ja kun he puristivat toistensa käsiä, ymmärsivät nämä molemmat naiset toisiansa täydellisesti.

"Äiditön lapsiraukka!" sanoi rouva de Listomère.

Tämä oli vielä yksi valonsäde Julialle. Hän luuli kuulevansa isänsä ennustavaa ääntä.

"Sinun kätesi hehkuvat, ovatko ne aina sellaiset?" kysyi vanha rouva.

"Minulla on ollut kuumetta aina seitsemän tai kahdeksan päivän ajan."

"Sinulla on ollut kuumetta etkä ole sanonut sitä minulle!"

"Minulla on ollut sitä vuoden ajan", sanoi Julia jonkunmoisella kainolla pelolla.

"Siis pikku rakas enkelini", sanoi tati, "avioliitto ei ole ollut teille tähän asti muuta kuin sula pitkä kidutus?"

Nuori nainen ei uskaltanut vastata, mutta hän teki myöntävän liikkeen, joka ilmaisi kuinka hän oli kärsinyt.

"Sinä olet siis onneton?"

"Oh, ei, täti. Viktor jumaloi minua, ja minä pidän niin paljon hänestä, hän on niin kiltti!"

"Niin, sinä pidät hänestä; mutta sinä vältät häntä, eikö totta?"

"Kyllä ... toisinaan... Hän etsii minua liian usein."

"Etkö ole usein peloissasi, kun olet yksin, että hän tulee ja etsii sinut?"

"Ah, kyllä! Mutta minä pidän hänestä paljon, sen vakuutan."

"Etkö soimaa itseäsi salaisuudessa siitä, ett'et ole voinut tahi et voi iloita hänen rakkaudestaan? Eikö sinusta tunnu toisinaan, että aviorakkautta on raskaampi kantaa, kuin rikoksellista rakkautta?"

"Niin kyllä", sanoi Julia itkien. "Te arvaatte kaiken sen, mikä on arvoituksena minulle itselleni. Minä olen väsynyt sielun ja ruumiin puolesta, minusta on elämä raskas. Sieluani painaa jokin selittämätön aavistus, joka jäytää tunteitani ja pitää minua alituisen kauhun vallassa. Minulla ei ole ääntä, millä valittaisin, ei sanoja, joilla selittäisin suruani. Minä olen onneton ja minua hävettää olla onneton, kun näen Viktorin niin onnellisena siitä, mikä kuolettaa minut."

"Lapsellisuuksia!" huudahti täti, jonka kuivat kasvot äkkiä kirkastuivat iloisesta hymyilystä, heijastus hänen iloiselta nuoruuden ajaltaan.

"Ja te, te myös nauratte!" huudahti nuori nainen epätoivoisena.

"Minä olen kokenut samaa", vastasi markisitar nopeasti. "Ja

nyt kun Viktor on jättänyt sinut yksin, etkö tunne itseäsi taas kuin nuoreksi tytöksi, levolliseksi, vailla iloa, mutta myös ilman suruja?"

Julia katsoi häntä suurin ihmettelevin silmin.

"No, enkelini, sinä pidät Viktorista, eikö totta? Mutta tahtoisit mieluummin olla hänen sisarensa kuin vaimonsa ja yleensä sinä et pidä naimisissa olosta?"

"Niin, niin se on, täti. Mutta miksi te nauratte?"

"Sinä olet oikeassa, lapsi raukkani. Tämä ei ole mitään naurettavaa. Sinä joutuisit tulevaisuudessa monen onnettomuuden uhriksi, ellen minä ottaisi sinua suojelukseeni ja ellei minun pitkä kokemukseni voisi arvata sinun surujesi viatonta syytä. Veljenpoikani, tuo tuhma poika, ei ole ansainnut onneansa! Meidän korkeasti rakastetun Ludvig XV:n aikana olisi jokainen nuori nainen, joka olisi samassa asemassa kuin sinä, heti rangaissut miestänsä siitä, että tämä oli käyttäytynyt kuin mikä sotamies. Miten itsekäs! Tämän hirmuisen keisarin sotilaat ovat kaikki hiomattomia talonpoikia. He pitävät karkeutta kohteliaisuutena, he ymmärtävät naista yhtävähän kuin he osaavat rakastaa; he luulevat senvuoksi, että heidän täytyy seuraavana päivänä mennä kuolemaan, tämän vapauttavan heidät olemasta huomaavaisia meitä kohtaan edellisenä iltana. Ennen muinoin osattiin sekä rakastaa, että kuolla, jos niin tarvitsi. Ystäväni, minä tahdon kasvattaa hänet sinua varten. Minä teen lopun tästä ikävästä, mutta vallan luonnollisesta mielialasta, joka muuten saa teidät vihaamaan toisianne, toivomaan avioeroa,

ell'ette sitä ennen ole kuolleet tahi saatetut epätoivon partaalle."

Julia kuunteli tätiänsä ihmetellen ja hämmästyneenä näistä sanoista, joiden viisauden hän paremmin aavisti kuin ymmärsi ja kauhistuneena saadessaan tämän kokeneen sukulaisensa suusta kuulla saman arvostelun, vaikka lievemässä muodossa, kuin hänen isänsä oli lausunut Viktorista. Hän näki kuin elävässä ilmestyksessä vastaisen kohtalonsa ja tunsu varmaan niiden onnettomuuksien painon, jotka tulisivat kohtaamaan häntä, sillä hän puhkesi itkemään, kiersi kätensä vanhan rouvan kaulan ympäri ja sanoi:

"Olkaa minulle äitinä!"

Täti ei itkenyt, sillä vallankumous ei jättänyt montaa kyyneltä jällelle vanhan kuningaskunnan naisille. Ensin rakkaus ja sitten hirmuhallitus oli tutustuttanut heidät mitä vihlaisevimpiin onnettomuuksiin ja keskellä elämän vaaroja säilyttävät he kylmän arvokkaisuuden, hellyyden, joka on vilpitön, mutta ilman vuodatuksia ja joka sallii heidän pysyä uskollisena etiketille, sekä käytöksen jaloutta, jonka kaiken hyljätessään meidän uudet tapamme ovat tehneet hyvin väärin. Markisitar syleili nuorta naista, suuteli häntä otsaan sillä hellyydellä ja pehmeydellä, joka on kotoisin enemmän näiden naisten tavoista ja käytöksestä kuin sydäimestä; hän rauhoitti Juliaa lempein sanoin, tuuditti häntä rakkauden lupauksilla ja auttoi hänet sänkyyn juurikuin olisi hän ollut pieni tyttö, rakastettu tytär, jonka toivo ja surut olivat hänen omiaan; hän näki itsensä nuorena, kokemattomana ja kauniina kuin Julian.

Kreivitär nukkui onnellisena löydettyään ystävän, äidin, jolle hän täst'edes voi sanoa kaikki. Seuraavana aamuna, kun täti ja Julia suutelivat toisiaan sellaisella syvällä sydämellisyydellä ja sellaisella ymmärtämyksellä, jotka osoittivat, että he pitivät toisistaan ja olivat tulleet toisiaan lähemmäksi kuin ennen, kuuluivat he hevosen ravia, käänsivät samalla kertaa päitänsä ja näkivät nuoren englantilaisen, joka hitaasti ratsasti ohi, kuten tapansa oli. Hän oli nähtävästi hankkinut tietoja molempain yksinäisten naisten tavoista eikä laiminlyönyt milloinkaan saapua heidän aamiaisensa ja päivällisensä aikana. Hänen hevoseensa hiljensi askeleitaan hänen tarvitsematta pidättää sitä. Ratsastaessaan ruokasalin molempain ikkunoiden ohi heitti hän sisään surunvoittoisen silmäyksen, jota kreivitär usein halveksi omistamatta sille vähintäkään huomiota. Mutta markisitar oli tottunut olemaan pikkumaisen utelias ja kiinnittämään huomiota pienimpiinkin seikkoihin, jotka voisivat vilkastuttaa pikkukaupungin elämää, seikka, jolta ylevämielisetkään henkilöt eivät voi varjella itseänsä. Sentähden häntä kovin huvitti englantilaisen kaino ja vakava rakkaus, jota hän ilmaisi niin äänettömällä tavalla. Nämä ajoittain palaavat silmäykset kävivät hänelle ikäänkuin tottumukseksi ja joka päivä ilmoitti hän uusien leikkipuheiden Arturin ratsastuksesta. Kun molemmat naiset istuutuivat pöytänsä, katsoivat he samalla kertaa nuorta brittiläistä. Arturin katse kohtasi Julian tällä kertaa niin selvästi ilmaistuina tunteina, että nuori nainen punastui. Englantilainen myös pani hevoseensa heti laukkaamaan ja ratsasti pois.

"Mutta mitä on tehtävä?" sanoi Julia tädilleen. "Onhan aivan selvää kaikille ihmisille, jotka näkevät tämän englantilaisen ajavan ohi, että minä olen..."

"Niin", keskeytti hänet täti.

"No, enkö minä voisi sanoa hänelle, ettei hän ratsastaisi tuolla tavoin tästä ohi?"

"Eikö se olisi samaa kuin sanoa hänelle, että hän on vaarallinen? Ja voitko sitä paitsi estää miestä tulemasta ja menemästä niinkuin häntä haluttaa? Huomenna emme syö enää tässä salissa; kun nuori mies ei näe meitä enää täällä, lakkaa hän rakastamasta teitä ikkunan kautta. Siten, rakas lapsi, menettelee nainen, jolla on maailman tapoja."

Mutta Julian onnettomuuden piti tulla täydelliseksi. Tuskin olivat molemmat naiset nousseet pöydästä, kun äkkiä saapui Viktorin kamaripalvelija. Hän tuli täyttä laukkaa, salaisia teitä myöten Bourges'ista ja toi kreivittärelle kirjeen tämän mieheltä. Viktor, joka oli nyt jättänyt keisarin, ilmoitti rouvalleen keisarivallan kukistumisesta, Pariisin valloittamisesta ja siitä innostuksesta Bourbon'ien hyväksi, joka nyt oli puhjennut kaikkialla Ranskassa; mutta kun hän ei tiennyt miten voisi tulla Tours'iin, pyysi hän häntä kiireesti matkustamaan Orleans'iin, minne toivoi pääsevänsä tuodakseen hänelle passin. Hänen kamaripalvelijansa, joka oli vanha sotamies, piti seurata Juliaa Tours'ista Orleans'iin.

Viktor luuli, että tie sinne oli vielä vapaa.

"Rouva kreivitär ei saa kadottaa silmänräpäystäkään", sanoi

kamaripalvelija. "Preussilaiset, itävaltalaiset ja englantilaiset yhtyvät Blois'issa tahi Orleans'issa."

Parissa tunnissa oli Julia valmis ja ajoi vanhassa matkavaunussa, jonka markisitar lainasi hänelle.

"Miksi ette tulisi Pariisiin, meille?" sanoi Julia suudellen tätiään jäähyväisiksi. "Nyt, kun Bourbon'it tulevat takaisin, saatte te..."

"Ilman heidän palaamistaankin, jota en uskaltanut toivoakaan, olisin tullut sinne, pikku ystäväni, sillä minun neuvoni ovat liian tarpeellisia sekä Viktorille että sinulle. Järjestänkin kaikki voidakseni tavata teidät siellä."

Julia matkusti kamarineitsyeensä ja vanhan sotilaan seurassa, joka ratsasti vaunun rinnalla valvoen rouvansa turvallisuutta. Kun tuli yö ja he pääsivät eräälle taipaleelle Blois'in takana, kävi Julia levottomaksi kuullessaan vaunun kolinaa takaapäin. Tämä oli seurannut heitä aina Amboise'sta saakka. Hän asettui ikkunan eteen saadakseen nähdä, keitä hänen matkatoverinsa olivat. Oli kuutamoyö, ja hän sai nähdä Arturin seisovan kolmen askeleen päässä hänestä silmät luotuina hänen vaunuunsa. Heidän katseensa kohtasivat toisensa. Kreivitär vetäytyi kiireesti takaisin vaunuun niin peloissaan, että rupesi vapisemaan. Kuten useimmat todella viattomat ja kokemattomat naiset katsoi hän tehneensä hairahduksen siinä, että oli tahtomattaan herättänyt rakkautta nuoressa miehessä. Hän tunsu vaistomaista pelästystä, joka ehkä teki hänet tietoisiksi omasta heikkoudestaan nähdessään tämän rohkean ihailun. Yksi miehen vahvimmista

aseista onkin tämä hirveä kyky pakoittaa nainen, jonka luonnosta vilkas mielikuvitus helposti pelästyy tahi tulee levottomaksi siitä, että hän ajaa häntä takaa, ryhtymään tekemisiin hänen kanssansa. Kreivitär muisti tätinsä neuvon ja päätti koko matkan kestäessä pysyä piilossa vaunun sisällä eikä astua ulos sieltä. Mutta joka taipaleella kuuli hän englantilaisen kävelevän molempain vaunujen ympäri ja sitten tiellä kaikui hänen ajoneuvojensa ratina lakkaamatta hänen korvissaan. Hän ajatteli, että miehensä, kun hän kerran tapaa hänet, on varmaan suojeleva häntä tästä omituisesta takaa-ajosta.

"Mutta jos hän kaikissa tapauksissa ei rakasta minua?"

Tämä ajatus oli viimeinen, mikä hänellä oli. Kun hän tuli Orleans'iin, pysäyttivät preussiläiset hänen vaununsa, veivät sen majataloon ja asettivat sotamiehiä vahtimaan sitä. Tehdä vastarintaa oli mahdotonta. Muukalaiset selittivät näille kolmelle matkustavaiselle käskevin merkein saaneensa käskyn olla sallimatta kenenkään astua vaunusta ulos. Kreivitär istui itkien kaksi tuntia vankina sotamiesten keskellä, jotka polttivat, nauroivat ja toisinaan katselivat häntä röyhkeällä uteliaisuudella; mutta vihdoin näki hän heidän poistuvan vaunun luota jonkunmoisella hienotunteisuudella ja kuuli useitten hevosten töminää. Kohta sen jälkeen ympäröi vaunun ryhmä korkeita vieraita upseereita eräs vanha itävaltalainen kenraali etunenässä.

"Pyydän anteeksi, rouvaseni", sanoi kenraali. "Väärinkäsitys on tapahtunut, ja te voitte pelkäämättä jatkaa matkaanne. Tässä on passi, joka vast'edes on suojeleva teitä kaikilta ikävyyksiltä..."

Kreivitär otti paperin vavisten ja mutisi muutamia sanoja. Kenraalin vieressä näki hän Artturin puettuna englantilaiseen upseeripukuun. Varmaankin häntä piti hänen kiittää pikaisesta vapautumisestaan. Samalla kertaa iloisena ja surullisena käänsi nuori englantilainen pois päänsä eikä uskaltanut katsoa Juliaa muuta kuin varkain. Kiitos passin, tuli rouva d'Aiglemont Pariisiin ilman ikäviä seikkailuja. Hän löysi siellä miehensä, joka vapautettuna uskollisuuden valastaan keisarille, oli saanut mitä imartelevimman vastaanoton kreivi d'Artois'n luona. Tämän oli veljensä Ludvig XVIII nimittänyt kuningaskunnan kenraaliluutnantiksi. Viktorilla oli henkivartiossa niin korkea asema, että se antoi hänelle kenraalin virka-arvon. Bourbon'ien palaamisen kunniaksi pidettyjen monien juhlien aikana kohtasi Julia-parkaa suuri onnettomuus, joka teki syvän vaikutuksen hänen elämäänsä: hän kadotti markisitar de Listomère-Landon'in. Vanha rouva kuoli iloon ja sydämenhalvaukseen saadessaan Tours'issa jälleen nähdä d'Angoulême'n herttuan. Ainoa henkilö, jonka ikä salli hänen neuvoa Viktoria, ainoa joka viisaiden nevojensa kautta olisi voinut aikaan saada enemmän keskinäistä ymmärtämistä miehen ja vaimon välille, oli siis kuollut. Julia tunsu, kuinka suuri tämä hukka oli. Nyt ei ollut ketään paitsi hän itse hänen ja miehensä välillä. Mutta nuori ja kaino kun oli, tahtoi hän mieluummin kärsiä kuin valittaa. Juuri hänen luonteensa jalo puoli esti häntä laiminlyömästä velvollisuuksiaan tahi koettamasta tutkia surujensa syytä; sillä lakata suremasta olisi ollut liian karkeata; Julia olisi luullut

loukkaavansa sillä tytönomaista kainouttaan.

Nyt muutama sana herra d'Aiglemontista restauratsionin aikana.

Eikö usein saa tavata koko joukon ihmisiä, joiden mitättömyys on salaisuus monelle, jotka heidät tuntevat? Korkea virka-arvo, loistava sukuperä, tärkeät virat, joku vissi kohteliaisuuskiilloitus, sulkeutunut käytöstapa tai rikkautta seuraava loisto ovat heille juurikuin vahteja, jotka estävät arvostelun tunkeutumasta heidän sisälliseen elämäänsä. Nämä ihmiset ovat niinkuin kuninkaat, joiden todellinen olemus ja tavat eivät milloinkaan tule oikein tunnetuiksi tai arvostelluiksi, sentähden että heitä katsellaan aina joko liian kaukaa tai liian läheltä. Nämä henkilöt keinotekoisine kykyineen kysyvät sen sijaan että puhuisivat, osaavat taidon antaa toisten esiintyä päästäkseen itse näyttäytymästä heille jonkunmoisella taitavuudella johtavat he sitten jokaista juurikuin langasta, aina kunkin intohimojen tai etujen mukaan ja leikkivät siten miesten kanssa, jotka pohjaltakin ovat heitä etevämpiä, tekevät nämä nukeiksi ja luulevat heidän olevan pieniä sentähden, että ovat vetäneet heidät alas itsensä rinnalle. He saavat siten nauttia voitosta, jonka pikkumainen, mutta sitkeä ajatus niin helposti valloittaa suurien liikkuvien ajatusten häviöksi. Arvostellakseen näitä tyhjiä päitä ja määrätäkseen niiden kieltoperäisen arvon pitää havaintojen tekijän sentähden olla enemmän viekkaan kuin etevän, enemmän kärsivällisen kuin laajalla katsantokannalla varustetun, omata enemmän terävyyttä ja tahtia kuin yleviä ja

suuria aatteita. Niin paljon taitavuutta kuin nämä nousukkaat käyttävätkin heikkojen puoliensa puolustamiseksi, on heidän kuitenkin kovin vaikea pettää vaimojansa, äitejensä, lapsiansa ja kodin ystäviä. Mutta nämä säilyttävät melkein aina salaisuuden niinkuin jonkin, joka tavallaan koskee yhteistä kunniaa, vieläpä usein auttavatkin heitä pettämään maailmaa. Jos tällaisten perheen ponnistusten avulla monta tyhmeliiniä käy etevistä miehistä, niin tulee tämä korvatuksi sen kautta, että monta etevää miestä käy tyhmeliineistä, niin että yhteiskunta siten aina saa saman luvun niitä, joita pidetään kykyinä. Jos me nyt ajattelemme sitä osaa, jota tunteellinen ja lahjakas nainen tulee näyttämään sellaisen miehen rinnalla, niin emmekö huomaa silloin monta elämää täynnä surua ja uhrauksia, monta sydäntä täynnä rakkautta ja hienotunteista hellyyttä, jota ei mikään täällä maan päällä voisi palkita? Jos voimakas nainen joutuu tähän kauheaan tilaan, vapautuu hän siitä rikoksen kautta, niinkuin Katariina II, joka siitä huolimatta sai liikanimen "suuri". Mutta kun kaikki naiset eivät istu valtaistuimella, ovat useimmat heistä vihityt kotionnettomuuksiin, jotka eivät ole siltä vähemmän julmia, vaikka ne pidetään salassa. Ne, jotka täällä alhaalla etsivät tilapäistä lohdutusta tuskalleen, eivät useasti tee muuta kuin vaihtavat suruja tahtoessaan pysyä uskollisina velvollisuuksilleen, tahi tekevät virheitä, jos rikkovat lakia nautintojensa hyväksi. Kaiken tämän voi sovittaa Julian salaiseen tarinaan. Niin kauvan kuin Napoleon oli vallassa, oli kreivi d'Aiglemont översti, niinkuin monet muut, hyvä

käskyläisöversti, mainio vaarallisen toimen suorittamisessa, mutta kykenemätön tärkeään johtajatoimeen, eikä silloin herättänyt mitään kateutta, vaan pidettiin yhtenä niistä rohkeista, joita keisari suosi ja joita sotilaskielellä kutsutaan "kunnon pojiksi". Restauratsioniaika lahjoitti hänelle jälleen markiisin arvonimen, eikä hän ollut kiittämätön; hän seurasi Bourboneja Gentiin. Tämä johdonmukainen ja uskollinen menettelytapa saattoi häpeään hänen appi-isänsä muinoin hänestä lausuman ennustuksen, että hän ainiaaksi jää överstiksi. Toisen palaamisen jälkeen nimitettiin hän kenraaliluutnantiksi ja vielä kerran markiisiksi. Herra d'Aiglemont oli kyllin kunnianhimoinen tunkeutuaksensa aina päärihuoneeseen saakka, hän omisti vanhoillisten opit ja politiikan, kääriytyi teeskentelyyn, joka ei salannut mitään, tuli vakavaksi, kyseli paljon, puhui vähän ja häntä pidettiin syvämietteisenä miehenä. Hän oli aina vallitettuna kohteliaisuuden sääntöjen suojaan, täynnä muodollisuuksia, aina varuillaan ja käytti niitä valmiita lauseita, joita säännöllisesti valetaan Pariisissa, jotta tyhmit saisivat käyvässä rahassa suurten aatteiden tahi tapausten sisällön. Suuren maailman ihmiset katsoivat hänen olevan miehen, jolla on makua ja tietoja. Hän oli itsepintainen ylimyksellisissä mielipiteissään ja sentähden pidettiin häntä lujaluontoisena miehenä. Jos hän sattumalta kävi vallattomaksi ja iloiseksi, kuten oli ennen ollut katsottiin hänen arvottomia ja tyhmiä lausuntojaan hienoiksi valtioviisaiksi viittauksiksi.

"Oh, hän ei sano enempää kuin tahtoo", ajattelivat rehelliset

ihmiset.

Hänelle oli yhtä paljon hyötyä vioistaan kuin ansioistaan. Hänen rohkeutensa lahjoitti hänelle korkean sotilaallisen arvon, jota mikään ei vastustanut, koska hän ei ollut milloinkaan ollut komentamassa. Hänen miehuulliset ja jalot kasvonsa ilmaisivat suuria ajatuksia, ja ainoastaan vaimonsa tiesi, että hänen ulkomuotonsa oli petollinen naamari. Kun markiisi d'Aiglemont kuuli kaikkien ihmisten tunnustavan hänen pelatut kykynsä, alkoi hän itse uskoa olevansa yksi etevimmistä miehistä hovissa, missä hän, kiitos ulkomuotonsa, osasi miellyttää ja missä hänen erilaiset ominaisuutensa hyväksyttiin ilman vastustusta.

Siitä huolimatta oli markiisi d'Aiglemont vaatimaton omassa kodissaan. Hän tunsi siellä vaistomaisesti vaimonsa etevämmyyden huolimatta siitä, että tämä oli niin nuori, ja tästä pakollisesta kunnioituksesta syntyi salainen valta, jonka markisitar oli pakoitettu ottamaan käsiinsä, huolimatta kaikista ponnistuksistaan päästä tästä taakasta. Tämä luonnon järjestyksen vastainen vaikutusvalta tuli hänelle tavallaan nöyryytykseksi ja monien surujen lähteeksi, jotka hän kätki sydämeensä. Ensiksikin sanoi hänelle hänen niin herkkä naisellinen vaistonsa, että on paljon suloisempaa olla kuuliainen huomattavalle miehelle kuin hallita lahjatonta, ja että nuori vaimo, joka on pakoitettu ajattelemaan ja toimimaan kuin mies, ei ole nainen eikä mies, että hän luopuu kaikista oman sukupuolensa sulouksista, jolloin saa kantaa sen onnettomuuksia, saavuttamatta yhtään niistä oikeuksista, jotka lakimme on

antanut voimakkaammille. Hänen elämänsä oli katkeraa, salattua pilantekoa. Eikö hän ollut pakoitettu kunnioittamaan onttoa epäjumalankuvaa, suojelemaan suojelijaansa, tyhjää sielua, joka palkinnoksi tästä alituisesta uskollisuudesta ripoiitti hänelle itsekästä aviomiehen-rakkauttaan, ei nähnyt hänessä muuta kuin naisen, ei katsonut arvonsa mukaiseksi tahi ei ymmärtänyt – molemmissa tapauksissa yhtä suuri loukkaus – harrastaa hänen huvituksiaan tahi tutkia syytä hänen suruunsa ja alakuloisuuteensa? Niinkuin useimmat aviomiehet, jotka tuntevat henkisen etevämmyyden ikeen painavan itseänsä, pelasti markiisi itserakkautensa vetämällä Julian ruumiillisesta heikkoudesta sen johtopäätöksen, että hän myös henkisesti oli alemmalla asteella, ja huvitti itseään valittamalla kohtaloaan, joka oli antanut hänelle vaimoksi kivulloisen nuoren tytön. Sanalla sanoen hän teki itsensä uhriksi kun hän todellisuudessa oli pyöveli. Markisitar, joka kantoi kaikki tämän surullisen elämän onnettomuudet, oli pakoitettu vielä hymyilemäänkin typerälle hallitsijalleen, koristamaan suruhuonetta kukilla ja pitämään iloista ilmettä kasvoillaan, jotka olivat kalpeat salaisista tuskista. Tämä kunniantunto, tämä suurenmoinen itsensäkieltäminen antoi vähitellen nuorelle markisittarelle naisen arvokkaisuuden, tietoisuuden hyveestä, joka oli hänen turvanaan maailman vaaroja vastaan. Hänen sydämensä sisimmässä piili ehkä se kätkeyty ja salainen onnettomuus, jolla hänen ensimmäinen, lapsellinen tytönrakkautensa tuli seppelöidyksi ja joka synnytti hänessä kauhua rakkautta

vastaan. Tahi kenties hän ei ymmärtänyt sitä houkutusta, niitä luvattomia, mutta hurmaavia riemuja, jotka saavat monen naisen unohtamaan viisauden lait ja yhteiskunnan perustuksena olevat hyveen määräykset. Kun hän luopui niinkuin unelmasta siitä rauhasta, siitä suloisesta sovinnollisuudesta, jonka rouva de Listomère-Landon'in rikas kokemus oli hänelle luvannut, odotti hän alistuneena surujensa loppua sen kautta, että saisi kuolla nuorena. Palattuaan Touraine'sta, huononi hänen terveytensä päivä päivältä, ja elämä näytti hänestä olevan pelkkää kärsimystä; kaunista kärsimystä muuten, sairautta, joka melkein näytti jonkunmoiselta nautinnolta ja joka pintapuolisten ihmisten silmään saattoi näyttää teeskentelyltä. Lääkärit olivat tuominneet markisittaren makaamaan kaiken päivää sohvalla, jossa hän näytti kukkaselta häntä ympäröivien ja kuihtuvien niinkuin hän kukkien seassa. Hän oli niin heikko, ettei jaksanut kävellä eikä kärsinyt raitista ilmaa; hän ajoi ainoastaan suletussa vaunussa. Aina ympäröitynä kaikella ylellisyydellä ja kaikilla nykyajan mukavuuksilla näytti hän enemmän veltolta kuningattarelta kuin sairaalta. Muutamat ystävät, jotka olivat ehkä rakastuneet hänen onnettomuuteensa ja sairaalloisuuteensa, jotka tiesivät varmasti aina tapaavansa hänet kotona ja varmaankin odottivat sitä aikaa, jolloin hän tulisi taas terveeksi, kävivät hänen luonaan ja kertoivat hänelle uutisia ja niitä tuhansia pikkutapahtumia, jotka tekevät Pariisin elämän niin vaihtelevaksi. Vaikka hänen surumielisyytensä oli syvä ja todellinen, oli se kuitenkin surumielisyyttä ylellisyydessä ja

rikkaudessa. Markisitar d'Aiglemont näytti kauniilta kukkaselta, jonka juurta kalvaa musta toukka. Toisinaan otti hän osaa seuraelämään, ei sentähden, että olisi pitänyt siitä, vaan sentähden, että miehensä tavoittelema asema vaati sen. Hänen äänensä ja täydellinen laulutaitonsa tekivät hänet siellä suosituksittavalla, joka melkein aina miellyttää nuorta naista. Mutta mitä hyötyä oli hänelle tästä menestyksestä, joka ei ollut yhteydessä hänen tunteidensa eikä toiveidensa kanssa? Miehensä ei pitänyt musiikista. Sanalla sanoen, hän ujosteli melkein aina salongeissa, missä hänen kauneutensa herätti huomattavaa ihailua. Hänen tilansa herätti jonkunmoista julmaa sääliväisyyttä, surullista uteliaisuutta. Hän sairasti tulehdusta, joka usein on kuolettava, josta naiset puhuvat kuiskaten keskenään ja jolle sanakirjamme eivät ole vielä keksineet nimitystä. Huolimatta hiljaisuudesta, jossa hänen elämänsä kului, ei hänen kärsimyksensä syy ollut mikään salaisuus kenellekään. Hän oli aina niinkuin nuori tyttö, vaikka oli naimisissa ja kainosteli pienintäkin silmäystä. Voidakseen olla punastumatta, ei hän näyttäytynyt milloinkaan muutoin kuin iloisena ja hymyilevänä, hän sanoi aina voivansa hyvin tahi ehkäisi hän kaikki terveyttään koskevat kysymykset valehtelemalla kainoudesta. Vuonna 1817 tapahtui kuitenkin tapaus, joka suuressa määrin paransi Julian surullista asemaa. Hän sai tyttären ja imetti häntä itse. Kahden vuoden aikana oli hän niiden levottomien ilojen vallassa, jotka seuraavat äidin huolia, ja tämä teki hänen elämänsä vähemmän onnettomaksi.

Tämän tähden täytyi hänen elää jonkun verran erillään

miehestään. Lääkärit ennustivat hänelle vahvempaa terveyttä, mutta hän ei uskonut näitä epävarmoja ennustuksia. Niinkuin kaikki henkilöt, joille elämällä ei ole paljon tarjottavana, katsoi hän kenties kuolemaa ainoaksi onnelliseksi ratkaisuksi.

Vuoden 1819 alussa oli elämä hänelle julmempi kuin koskaan. Juuri kun hän iloitsi siitä kieltooperäisestä onnesta, minkä hänen oli onnistunut saavuttaa, avautui hänen eteensä kuilu: miehensä oli vähitellen luisunut pois häneltä. Tämä hänen ennestäänkin haalean ja täydellisesti itsekkään rakkautensa kylmeneminen saattoi tuottaa useita onnettomuuksia, jotka hänen vaistonsa ja ymmärryksensä antoivat hänen ennakoita tietää. Vaikka hän oli varma voivansa säilyttää suuren vaikutusvallan Viktoriin ja että oli ainiaaksi voittanut hänen kunnioituksensa, pelkäsi hän intohimojen vaikutusta niin vähälahjaiseen, niin turhamieliseen, ja niin tyhmään mieheen kuin tämä. Julian ystävät yllättivät hänet usein vaipuneena syviin mietteisiin; vähemmän tarkkanäköiset kysyivät häneltä leikkiä laskien, mikä salaisuus hänellä oli kätkevä, juurikuin nuori nainen ei voisi ajatella muita kuin pikkuseikkoja, juurikuin ei melkein aina olisi syvää vakavuutta perheenäidin ajatuksissa. Sitä paitsi onnettomuus samoinkuin todellinen onnikin saa meidät antautumaan haaveiluihin. Toisinaan kun Julia leikki pikku Helenansa kanssa, katseli hän tätä synkin katsein ja lakkasi vastaamasta niihin lapsellisiin kysymyksiin, jotka muulloin tuottavat niin paljon iloa äideille. Hän koetti tutkia hänen kohtaloaan nykyisyydessä ja tulevaisuudessa. Silmänsä

kostuivat silloin kyyneleistä, sillä äkkiä sukelsi esiin jokin muisto, joka muistutti häntä kohtauksesta Tuilleripuistossa. Isänsä ennustavat sanat kaikuivat uudestaan hänen korvissaan ja omatuntonsa soimasi häntä, että hän oli halveksinut hänen viisaita sanojaan. Tästä mielettömästä tottelemattomuudesta johtuivat kaikki hänen onnettomuutensa; ja toisinaan ei hän tiennyt mikä niistä oli vaikein kantaa. Eivät ainoastaan hänen sielunsa suloisimmat aarteet pysyneet tuntemattomina, vaan hän ei myöskään voinut milloinkaan saada miestänsä ymmärtämään itseään, ei edes elämän tavallisimmissa kysymyksissäkään. Siihen aikaan, kun kyky rakastaa voimakkaimmin ja lujimmin kehittyi hänessä, kuihtui luvallinen rakkaus, aviorakkaus, syviin ruumiillisiin ja henkisiin kärsimyksiin. Sitä paitsi tunsikin hän miestänsä kohtaan sitä halveksimista lähenevää sääliä, joka ajan pitkään kuivettaa kaikki tunteet. Jos eivät keskustelut muutamien ystävien kanssa, esimerkit ja erilaiset suuren maailman seikkailut olisi lopultakin opettaneet hänelle, että rakkaus tuottaa loppumatonta onnea, olisivat hänen haavansa saaneet hänet aavistamaan niitä syviä ja puhtaita tunteita, jotka yhdistävät kaksi sisarsielua. Niissä kuvissa, joita hänen muistinsa piirsi menneisyydestä, esiintyivät Arturin uskolliset kasvot joka päivä yhä puhtaampina ja kauniimpina, mutta vain vilaukselta, sillä hän ei uskaltanut milloinkaan viipyä tässä muistossa. Nuoren englantilaisen äänetön ja kaino rakkaus oli ainoa tapaus, joka hänen naimisensa jälkeen oli jättänyt joitakuuta suloisia jälkiä hänen surulliseen ja yksinäiseen

sydämeensä. Kenties liittyivät kaikki pettäneet toiveet, kaikki tyydyttämättömät halut, jotka yhä enemmän synkistivät Julian mieltä, jotenkin luonnollisen mielikuvituksen leikin kautta tähän nuoreen mieheen, jonka käytös, tunteet ja luonne näyttivät tarjoavan niin paljon yhtäläisyyttä hänen omiensa kanssa. Mutta tämä ajatus esiintyi aina oikkuna, mielikuvituksen tuotteena. Tästä mahdottomasta unelmasta, joka aina päättyi huokauksiin, heräsi Julia vielä onnettomampana, kuin ennen ja tunsii vielä kipeämmin alituiset surunsa, nukutettuaan ne kuvitellun onnen siipien alle. Toisinaan sai hänen valituksensa hurjan ja rohkean luonteen, hän tahtoi huvitella hinnalla millä hyvänsä; mutta vielä useammin oli hän jonkinmoisen velton lumouksen uhrina, kuunteli, mitä sanottiin, ymmärtämättä sitä tahi ajatteli niin liiteleviä häälyviä ajatuksia, ettei hän koskaan olisi voinut löytää sanoja niiden ilmaisemiseksi. Hän oli loukattu sisimmissä taipumuksissaan, siinä, mitä hän ennen nuorena tyttönä oli uneksinnut, ja nyt oli hän pakoitettu nielemään kyyneleensä. Kenelle hän olisi valittanut kohtaloaan? Kuka olisi tahtonut kuunnella häntä? Sitäpaitsi hänessä oli sitä äärimmäistä naisellista hienotunteisuutta, sitä viehättävää tunteen kainoutta, joka saa vaikenemaan tarpeettomien valitusten asemasta, jättää käyttämättä hyväkseen edun, jolloin voitto nöyryyttää sekä voittajaa että voitettua. Julia koetti antaa oman siveytensä, omia hyveitään herra d'Aiglemontille ja koetti kuvitella maailmalle olevansa onnellinen. Koko naisellista tahtiaan käytti hän aivan tarkoituksettomasti alituisen hienotunteisuuteen, jota

miehensä ei edes huomannut, ja jonka itsevaltaisuus ainoastaan kasvoi tämän sääliväisen kohtelun johdosta. Toisinaan oli hän aivan kuin lamautunut onnettomuudesta, ilman ajatuksia, ilman voimaa; mutta onneksi sai hänen totinen jumalisuutensa hänet aina jälleen toivomaan, hän turvautui tulevaisuuteen ihmeellisessä uskossa, joka antoi hänelle voimaa uudestaan alkaa kovaa työtänsä. Nämä kauheat taistelut, nämä sisälliset kulumiset voitti hän ilman kunniaa, nämä pitkälliset surut olivat tuntemattomia; yksikään ihmisolento ei nähnyt hänen kärsiviä silmäyksiään, hänen katkerat kyyneleensä valuivat yksinäisyydessä ja hyljättynä.

Niiden vaikeitten suhteitten vaarat, joihin markisitar oli olojen pakosta joutunut, näyttäytyivät hänelle kaikessa vakavuudessaan eräänä iltana 1820. Kun mies ja vaimo tuntevat toisensa täydellisesti ja pitkän aikaa ovat tottuneet toisiinsa, kun nainen osaa tulkita miehen pienimmänkin eleen ja nähdä ne tunteet ja ajatukset, jotka hän salaa, silloin leviää äkkiä valo ajatuksiin ja entiset sattumalta tahi alkuaan välinpitämättömästi virkatut lausunnot astuvat esiin. Nainen herää äkkiä ja huomaa olevansa kuilun partaalla. Niin kävi markisittaren. Kun hän kerran oli onnellinen saadessaan olla muutamia päiviä yksin, arvasi hän yksinäisyytensä syyn. Sillä hetkellä hän ei ajatellut itseään ei onnettomuuksiaan eikä uhrauksiaan; hän tunsii olevansa yksinomaan äiti ja hän ajatteli ainoastaan tyttärensä hyvinvointia, tulevaisuutta ja onnea, tyttärensä, ainoan olennon, joka lahjoitti hänelle iloa, Helenansa, ainoan, joka sai hänet pysymään elossa.

Nyt tahtoi Julia elää suojellakseen lastansa siitä hirmuisesta ikeestä, jonka alle häijy äitipuoli voisi painaa tämän rakastetun olennon elämän. Huomatessaan tämän uuden edellytyksen surulliseen tulevaisuuteen vaipui hän sellaiseen polttavaan mietiskelyyn, jollainen käsittää pitkiä vuosia. Täst'edes tulisi hänen ja miehensä välillä olemaan kokonainen ajatusten maailma, jonka paino olisi yksin hänen hartioillaan. Tähän asti oli hän varma Viktorin rakkaudesta, ja oli uhrautunut hankkiakseen hänelle onnea, jota itse ei voinut jakaa; mutta nyt kun häneltä puuttui sekin tyydytys, joka seurasi tietoisuutta, että hänen kyyneleensä tuottivat miehellensä iloa, nyt, jätettynä yksin maailmaan, ei hänellä ollut enää muuta valittavana kuin onnettomuutensa. Keskellä masennusta, joka yön hiljaisuudessa ja äänettömyydessä riisti häneltä kaiken tarmonsä, kun hän jätti sohvansa ja puoleksi sammuneen takkansa katsellakseen lamppu kädessä kyynelittömin silmin tytärtänsä, yllätti hänet herra d'Aiglemont, joka tuli kotiin ollen loistavalla tuulella. Julia antoi hänen katsoa, kuinka rauhallisesti Helena nukkui; mutta hän teki lopun vaimonsa ihailusta tyhjällä fraasilla:

"Kaikki lapset", sanoi hän, "ovat suloisia, kun ovat niin pieniä."

Sitten suuteli hän hajamielisenä tyttärensä otsaa, laski alas verhot kätkyen ympäri, katsoi Juliaan, otti hänen kätensä ja vei hänet mukanansa sohvalle, jolla istuessaan hän oli ajatellut niin monta surullista ajatusta.

"Te olette hyvin kaunis tänä iltana rouva d'Aiglemont!"

huudahti hän sillä sietämättömällä iloisuudella, jonka markisitar tunsu niin hyvin.

"Missä olette olleet tänä iltana?" kysyi hän teeskennellyllä välinpitämättömyydellä.

"Rouva de Sérizyn luona."

Hän oli ottanut pienen valosuojausun uunin reunukselta ja tarkasti huolellisesti sen läpikuultavuutta huomaamatta vaimonsa itkeneen. Julia vavahti. Mitkään sanat eivät voisi tulkita sitä ajatusten tulvaa, joka raivosi hänen sydämessään ja jota hänen täytyi pitää salattuna siellä.

"Rouva de Sérizy antaa soittojuhlan maanantaina ja hän kuolee halusta saada sinut sinne. Riittää kyllin, ett'et ole ollut seuraelämässä pitkään aikaan, hänen halutakseen nähdä sinut luonansa. Hän on hyvä nainen ja pitää paljon sinusta. Tekisit minulle mieliksi, jos menisit sinne; minä olen melkein luvannut, että sinä – "

"Minä menen", sanoi Julia.

Äänensä painossa, kasvojensa ilmeessä ja katseessaan oli jotakin niin läpitunkevaa, niin omituista, että Viktor huolimatta välinpitämättömyydestään kummastuneena katsoi vaimoonsa. Siinä oli kaikki. Julia oli arvannut, että rouva de Sérizy oli se nainen, joka oli riistänyt häneltä miehensä sydämen. Hän vaipui epätoivoisiin ajatuksiin ja oli katsovinaan tulta. Viktor käänteli pientä suojusta sormiensa välissä ja näytti olevan ikävissään niinkuin mies, joka on ollut hyvin onnellinen ulkona, mutta nyt tulee kotiin väsyneenä tästä onnesta. Haukoteltuaan useita

kertoja, otti hän kynttilän toiseen käteensä, toisella etsien veltosti vaimonsa kaulaa tahtoen suudella sitä, mutta Julia taivutti itsensä alas, ojensi hänelle otsansa ja sai siihen hänen "hyvää yötä" – suutelonsa, koneellisen suutelon, annetun rakkaudettomasti, jonkinlaisen irvistyksen, joka tuntui hänestä inhoittavalta. Kun Viktor oli sulkenut oven, vaipui hän alas tuolille; polvensa vapisivat, hän puhkesi itkemään. Täytyy olla kokenut tällaisen kohtauksen tuottamaa tuskaa, ymmärtääkseen kaiken sen kärsimyksen, mikä sisältyy siihen, aavistaakseen kaikki ne pitkät ja kauheat murhenäytelmät, joihin se voi johtaa. Nämä yksinkertaiset tyhjät sanat, tämä äänettömyys kahden puolison välillä, nämä eleet ja katseet, tapa, jolla markiisi istuutui tulen ääreen, tapa, jolla hän oli koettanut suudella vaimonsa kaulaa, kaikki oli omansa muodostamaan tämän hetken Julian tähän asti viettämän surullisen ja yksinäisen elämän murheelliseksi loppukohtaukseksi. Epätoivoissaan lankesi hän polvilleen sohvan eteen, kätki kasvonsa siihen, ettei näkisi mitään ja rukoili. Rukouksensa tavallisiin sanoihin pani hän hartaan sävyn, uuden merkityksen, joka olisi voinut murskata miehensä sydämen, jos tämä olisi kuullut häntä. Kahdeksan päivän kuluessa oli hän kokonaan antautunut mietteisiin tulevaisuudesta; onnettomuutensa uhrina, tutki hän sitä, koettaen löytää keinoja voidakseen olla valehtelematta oman sydämensä edessä, voittaakseen jälleen vaikutusvaltansa markiisiin ja elääkseen kyllin kauvan, jotta voisi valvoa tyttärensä onnea. Hän päätti silloin taistella kilpailijansa kanssa, näyttäytyä taas

seuraelämässä, loistaa siellä, teeskennellä miehellensä rakkautta, jota ei tuntenut, houkutella hänet luoksensa ja sitten, kun oli tämän pelin kautta saanut hänet taas vaikutusvaltansa alaiseksi, olla häntä kohtaan yhtä keimaileva kuin sellaiset oikulliset rakastajattaret, joiden huvituksena on kiusata rakastajiaan. Tämä inhoittava teeskentely oli ainoa mahdollinen keino pahaan vastaan. Siten hän tulisi kärsimystensä herraksi, voisi hallita niitä niinkuin itse tahtoi, tekisi ne harvinaisemmiksi pitämällä miestänsä kurissa, ankaran hirmuvallan alaisena. Yhdellä hyppäyksellä heittäytyi hän välinpitämättömyyden kylmiin laskelmiin pelastaaksensa tyttärensä, hän aavisti heti sen viekkauden, ne valheet, joita sellaiset olennot, mitkä eivät rakasta, käyttävät hyväkseen, sievistelyn petokset ja kaiken sen kauhean vilpin, joka saa miehet vihaamaan naista niin syvästi sentähden, että he luulevat silloin sen johtuvan hänen synnynnäisestä halpamaisuudestaan. Julian itse tietämättä, yhtyivät hänessä hänen naisellinen turhamaisuutensa, hänen oma etunsa ja epämääräinen koston tunne sekä äidinrakkautensa pakottaakseen hänet astumaan tielle, jolla uudet surut odottivat häntä. Mutta hänen sielunsa oli liiaksi jalo, hänen mielensä liiaksi hienotunteinen ja varsinkin liiaksi avomiellinen voidakseen kauvan pysyä näissä aikeissaan. Hän oli tottunut katsomaan sisimpäänsä aina kun tahtoi ottaa ensimmäisen askeleen pahaan kohti, ja tämä oli paha. Omantuntonsa äänen piti tukahuttaa himon ja itsekkäisyyden. Nuorena naisessa, jonka sydän on vielä puhdas ja jossa rakkaus on vielä koskematon, esiintyy

yksin äidinrakkauskin kainosti. Ja eikö kainous ole koko nainen? Mutta Julia ei tahtonut nähdä mitään vaaraa, mitään vikaa uudessa elämässään. Hän meni rouva de Sérizy'n luo. Hänen kilpailijansa luuli saavansa nähdä nuoren, kalpean ja kärsivän naisen, markisitar maalasi poskensa ja esiintyi loistavassa puvussa, joka vielä enemmän kohotti hänen kauneuttansa.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.